

HCS

Hållbarhetscertifiering av stadsdelar

Steg 1, Slutrapport. 2011-12-02

Innehåll

Förord	3
Inledning	5
Vision, mål och avgränsningar	5
BREEAM Communities	6
Genomförande av projektet	7
Workshop 1: Hållbarhetscertifiering av stadsdelar	9
Nyttan med hållbarhetscertifiering	9
Hinder för ett certifieringssystem för stadsdelar	9
Workshop 2-9: Kategorier i BREEAM Communities	10
Community	11
Place Shaping	14
Ecology	21
Climate and Energy	24
Resources	30
Transport	34
Business and Economy	41
Buildings	44
Slutsatser och rekommendationer från workshops 2-9	45
Kan certifieringssystem bidra till att vi når nationella miljömål?	45
Behov av anpassning	45
Samverkan	47
Slutsatser från steg 1	47
Workshop 10: Referensgruppen	48
Aspekter som en Svensk version av certifieringssystem för stadsdelar borde inkludera	49
Uppföljning av certifieringen	49
Systemets huvudmannaskap	50
Synpunkter från seminarier	50
Aktörer som bör involveras i nästa steg	50
Frågor som bör lyftas i ett certifieringssystem och nästa steg i projektet	51
Fortsatt arbete i steg 2	52
Projektorganisation	53
Referenser	58

Förord

Projektet HCS – Hållbarhetscertifiering av stadsdelar initierades våren 2010 av WSP, NCC, IVL Svenska Miljöinstitutet och Stockholms stad. Under hösten anslöt flera kommuner och företag till projektet och en styrgrupp bildades med ovanstående aktörer, Malmö stad, Norrköpings kommun, Umeå kommun, PEAB och Diligentia. Intresset för projektet blev mycket stort. Projekt- och referensgruppen bestod till slut av 36 olika aktörer från organisationer, statliga verk, kommuner, energibolag, konsulter, arkitekter, forskare, byggherrar, fastighetsägare m.fl.

Under våren 2011 har nio workshops genomförts med drygt 120 personer från WSP, NCC, IVL Svenska Miljöinstitutet, Stockholms stad, Norrköpings kommun, Umeå kommun, Malmö stad, PEAB, Diligentia, White, KTH, Linköpings universitet, Sweden Green Building Council, Energimyndigheten, Trafikverket, Boverket, Quality architects, Göteborg Energi, Atkins och Två Punkt Noll.

I augusti 2011 genomfördes en workshop med en referensgrupp bestående av representanter från Sweden Green Building Council, Delegationen för hållbara städer, Vasakronan, HSB, Riksbyggen, KTH, Akademiska hus, Vattenfall, Tengbom, Energikontoret Östra Götaland, Jernhusen, Huddinge kommun, Stockholm Resilience center, Skanska, Tema och Boverket.

Det första steget för projektet avslutades med sex seminarier på fem orter (Umeå 5/9, Stockholm 8/9, Norrköping 9/9, Göteborg 13/9 och Malmö 15-16/9). På seminarierna presenterades resultatet och det gavs tillfälle till diskussioner. Under en månads tid efter seminariet fick alla som önskade anmäla intresse för medverkan i nästa steg i projektet.

På projektets hemsida www.hallplatsen.nu finns information om projektet och korta filmer från samtliga workshops. På Sweden Green Building Councils hemsida, www.sgbc.se, finns filmer från seminarierna i Stockholm den 8 september och Malmö den 16 september.

Styrgruppen har ambitionen att projektets hemsida ska finnas kvar även efter genomfört projekt och att den då ska fungera som en katalysator för framtida utvecklingsprojekt om hållbara städer i samverkan med olika aktörer. Styrgruppen vill även initiera en årligen återkommande gala, för att uppmärksamma och driva på hållbara projekt. Mer information om projektets nästa steg kommer att presenteras på www.hallplatsen.nu.

Styrgruppen vill tacka alla som har deltagit i projektet! Ni har visat engagemang, öppenhet, prestigelöshet och en stor vilja till samverkan för att nå projektets vision som lyder "Vi har en gemensam arbetsprocess som engagerar och leder till hållbar stadsutveckling.". Vi ser fram mot ett fortsatt arbete för att nå denna vision!

2011-12-02

Styrgruppen

Ann-Kristin Karlsson, WSP Sverige

Åke Iverfeldt, IVL Svenska Miljöinstitutet

Jonny Hellman, NCC (Numera Hifab)

Christina Lindbäck, NCC

Ingmarie Ahlberg, Stockholms stad

Tomas Gustafsson, Stockholms stad

Lisa Rehnström, Norrköpings kommun

Per-Arne Nilsson, Malmö stad

Angelica Andersson, PEAB

Royne Söderström, Umeå kommun

Sven Orefelt, Diligentia

Inledning

Miljöcertifiering av byggnader har blivit ett bra verktyg för byggherrar och fastighetsägare för att arbeta målinriktat med miljöfrågor. Vid exploatering av stora områden är det intressant att ta ett större grepp avseende hållbarhetsfrågor för hela stadsdelen. Idag finns det främst två certifieringssystem för stadsdelar; BREEAM Communities och LEED Neighborhood Development (men även andra system är under utveckling).

I projektet Hållbarhetscertifiering av stadsdelar (förkortas HCS) utvärderas internationella system för hållbarhetscertifiering av stadsdelar i syfte att ta fram en svenskanpassad version och/eller ett svenskt certifieringssystem. Mottagare av resultat och rekommendationer från detta projekt är Sweden Green Building Council. Projektet genomförs stegvis. Det första steget utförs 2010-05-01 till 2011-10-13.

Vision, mål och avgränsningar

Projektets vision och mål framgår nedan.

Vision

Vi har en gemensam arbetsprocess som engagerar och leder till hållbar stadsutveckling.

Övergripande mål

Vi använder väl fungerande system för certifiering som leder till hållbar stadsutveckling.

Figur 1. För att skapa en gemensam arbetsprocess behöver många olika aktörer medverka och samverka i projektet.

Övergripande mål för steg 1

Starta en dialog och samverka mellan kommuner, byggherrar, fastighetsägare, energibolag, forskare, statliga verk, konsulter, arkitekter m.fl. för att diskutera hållbarhetscertifiering av stadsdelar (i detta första steg BREEAM Communities).

Ge Sweden Green Building Council rekommendationer om huruvida BREEAM Communities är lämpligt att anpassa till svenska förhållanden och hur en eventuell anpassning då bör utföras.

Diskutera om det finns aspekter som saknas i certifieringssystemet vid jämförelse med miljöprogram, detaljplaner och miljökonsekvensbeskrivningar m.m. för de områden som ingår i projektet.

Sammanfatta råd till olika aktörer om hur hållbarhetscertifiering av stadsdelar kan utföras och hur resultatet bör kommuniceras.

Utvärdera om hållbarhetscertifiering av stadsdelar kan vara ett verktyg för att nå nationella mål om hållbarhet (bl.a. miljö kvalitetsmål).

Sprida information om hur hållbarhetscertifiering av stadsdelar kan utföras via hemsida, skriftlig rapport, artiklar, film och seminarier.

Avgränsningar

Projektet omfattar inte en översättning av BREEAM Communities till svenska eller anpassning av systemet till svenska förhållanden. Hållbarhetscertifiering av de stadsdelar som utgör exempel i projektet kommer inte att utföras inom ramen för detta projekt.

BREEAM Communities

Breeam Communities är ett klassnings- och certifieringssystem som premierar hållbar stadsutveckling och har tidigare endast använts i pilotprojekt i Storbritannien. Syftet är att hjälpa planerare och exploatörer att förbättra, mäta och certifiera stadsdelens hållbarhet under planeringsskedet för att driva på byggandet av hållbara stadsdelar. Breeam Communities omfattar social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet och bedömer åtta områden (climate & energy, community, place shaping, ecology & biodiversity, transport & movement, resources, business & economy, buildings) samt innovationer. BREEAM Communities utvecklas av BRE, en brittiskt oberoende forsknings- utvecklings och konsultorganisation.

Klassningsprocessen är uppdelad i två steg där aktörer involverade i ett stadsutvecklingsprojekt har möjlighet att identifiera viktiga hållbarhetsfrågor för projektet. I det första steget tar man fram en passande klassningsmetod (befintlig eller skräddarsydd) och i det andra bygger man ett lokalt klassningsramverk. Tredjepartgranskningen utförd av en certifierad BREEAM-assessor kan därefter erbjuda en oberoende certifieringsrapport som tydliggör aktörernas hållbarhetsåtagande.

Systemet har åtta kategorier med både obligatoriska, frivilliga samt skräddarsydda (bespoke) frågor. Varje fråga har tre olika poängnivåer. Utöver de frågor som är obligatoriska, väljer projektet själv vilka ytterligare frågor som är relevanta att integrera utifrån områdets karaktär och ambitionsnivå. De skräddarsydda frågorna ligger utanför poängsättningen i den meningen att man kan exkludera dem men fortfarande ha möjlighet att nå högsta betyg. Det finns sex olika betygssteg för klassificeringen där det högsta, outstanding, kräver en total poängsumma som överstiger 85.

Tabell 1. Poängnivåer inom BREEAM Communities

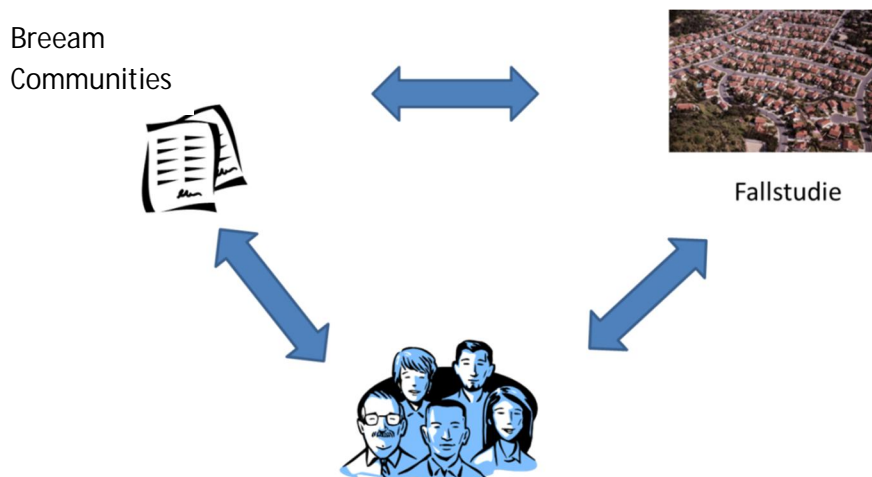
PASS	≥25
GOOD	≥40
VERY GOOD	≥55
EXCELLENT	≥70
OUTSTANDING	≥85

Man väljer själv om man vill klassa projektet en eller två gånger under processen men det är den slutliga klassificeringen som är den obligatoriska officiella versionen av områdets hållbarhetsåtagande.

Breeam Communities kan användas både för nybyggnation och vid ombyggnation, för bostäder och för kommersiella lokaler. Projektstorleken för de befintliga klassningsmetoderna kan variera från ett mindre projekt på tio enheter till större på upp till 5999 enheter. En enhet motsvarar byggnadsnivån. För projekt större än så eller för internationella projekt behöver man skraddarsy tillvägagångssättet.

Genomförande av projektet

Merparten av projektet har genomförts i workshopform. Nio workshops har arrangerats där olika aktörer har träffats och diskuterat hållbarhetscertifiering av stadsdelar. Exempelområden från Umeå, Stockholm, Norrköping och Malmö har använts för att etablera en gemensam diskussionsram. Den första workshopen genomfördes med representanter från styr- och arbetsgruppen samt Energimyndigheten, Trafikverket och Sweden Green Building Council. Därefter har varje kategori inom BREEAM Communities varit underlag för en tematisk workshop där experter bjudits in under en dag för att genomlysna områdets relevans för Sverige och ge sin syn på hur man ska arbeta med kategorin för att nå hållbar stadsutveckling i Sverige.

Figur 2. Varje kategori inom BREEAM Communities har varit underlag för en workshop där experter har genomlyst området. Fallstudier i form av stadsutvecklingsprojekt från Malmö, Umeå, Norrköping och Stockholm har använts.

Varje tematiska workshop har avslutats med en syntesövning där respektive expertgrupp ombetts ge förslag på relevant rubriksättning på svenska för respektive fråga. De har också fått uttala sig om huruvida frågan bör strykas, accepteras rakt av eller anpassas. En argumentation för detta val har

därefter diskuterats fram. Svaren har sedan redigerats och expertgruppen har återigen fått ge sina synpunkter via mail för det slutliga resultatet.

Intervjuer med enskilda experter som deltagit i workshopsgrupperna har också filmats och publicerats på projektets hemsida.

En avslutande workshop med referensgruppen genomfördes för att stämma av resultaten från de tematiska workshoparna samt de rekommendationer som rapporten presenterar.

Nedan följer expertgruppernas utlåtande kring respektive fråga i anslutning till den målsättning som anges (på engelska) i manualen för BREEAM Communities. Utifrån detta har projektet också sammanfattat råd till olika aktörer om hur hållbarhetscertifiering av stadsdelar kan utföras och hur resultatet bör kommuniceras. Slutligen har projektet också utvärderat om hållbarhetscertifiering av stadsdelar kan vara ett verktyg för att nå nationella mål om hållbarhet (bl.a. miljö kvalitetsmål).

Workshop 1: Hållbarhetscertifiering av stadsdelar

Första Workshopen genomfördes med styrgruppen, arbetsgruppen, Energimyndigheten, Trafikverket och Sweden Green Building Council. En viktig målsättning för just denna dag var att enas kring en vision och ett mål för projektet och belysa svårigheter och fördelar med att jobba med hållbarhetscertifiering av stadsdelar. På denna workshop diskuterades hur arbetet ska utföras för att ge ett konkret resultat, hur vi kan skapa en kreativ miljö och få en god samverkan mellan alla aktörer.

Nyttan med hållbarhetscertifiering

För att orientera gruppen kring olika aktörers behov och syn på hållbarhetscertifiering genomfördes en övning där deltagarna grupperades i sina olika yrkesidentiteter. De fick alla diskutera frågeställningen: Vad är nyttan för olika aktörer med ett certifieringssystem av stadsdelar?

De olika aktörsrollerna som diskuterades var fastighetsbolag, byggherrar, kommun, konsulter, kunder/boende samt statliga myndigheter.

Det som alla grupper lyfte var de fördelar ett gemensamt ramverk skulle innebära för ökad samverkan. Ett certifieringssystem skulle bidra till en bättre samsyn kring miljö- och hållbarhetsfrågor och förenkla kommunikation kring det samma. Fördelar med systemens struktur, mätbarhet och objektivitet i form av tredjepartsgranskning lyftes också fram som en styrka. Detta ger styrmedel och trovärdighet både mellan aktörer och internt inom aktörerna. För de konkurrensutsatta aktörerna (byggherrar, fastighetsägare, konsulter) ser man tydliga marknadsmässiga fördelar av detta medan kommuner, myndigheter och boendegruppen lyfte demokratiska aspekter så som ett ökat kommunalt- och medborgarinflytande.

Systemen anses också kunna bidra till mer medvetna val vilket ger både ekonomiska och miljömässiga fördelar. Bättre kommunikation och ökad konkurrens ansågs också kunna leda till ökad kunskapsuppbyggnad vilket i sig skulle gynna seriösa aktörer på marknaden.

Hinder för ett certifieringssystem för stadsdelar

För att ge styrgruppen råd och vägledning framåt i processen ombads deltagarna fundera på möjliga hinder till att införa BREEAM Communities i Sverige. Viktiga aspekter som kom fram och som projektet måste ta hänsyn till vid utvecklandet av ett certifieringssystem var att hantera geografiska faktorer med skillnader i klimat och demografiska strukturer, liksom ekonomiska faktorer såsom att göra boendena prisvärda. Deltagarna såg också risker med att skapa alltför omständliga och byråkratiska processer vilket missgynnar mindre kommuner med färre resurser. Dessutom måste systemet kunna utvecklas över tiden samtidigt som det behöver vara robust för att accepteras hos alla aktörer. En stor utmaning för att få ett önskat system på plats ansågs vara att nå den samverkan som krävs och att finna finansiering för detta. En tydlig riskfaktor som utpekades var att om inte ett certifieringssystem håller hög ambitionsnivå, som dessutom kan utvecklas över tid, riskerar man så kallad "green wash" d.v.s. att utvecklingen inom hållbart byggande till och med kan vattnas ur.

Workshop 2-9: Kategorier i BREEAM Communities

Varje fråga inom BREEAM Community har belysts av ett antal experter inom området utifrån frågeställningar om områdets relevans för Sverige, hur vi jobbar med frågan idag och hur frågan behöver kompletteras för att systemet ska bidra till hållbar stadsutveckling i Sverige.

Genomlysning har genomförts i workshopform med diskussioner i små expertgrupper och därefter en gemensam syntesövning för respektive kategori i storgrupp. Nedan följer expertgruppernas utlåtande kring respektive fråga i anslutning till den målsättning som anges (på engelska) i manualen för BREEAM Communities (BRE Global, 2011).

Figur 3. Varje kategori inom BREEAM Communities har belysts av en grupp inbjudna experter.

Community

COM 1 – Inclusive Design (Inclusive Communities)

Aim: To create an inclusive community by encouraging the construction of buildings that are accessible and easily adaptable to meet the changing needs of current and future occupants. Will the development be designed for improved accessibility for mobility impaired occupants?

Förslag rubrik: Inkluderande planering / inkluderande stad. Tillgänglighetsanpassad planering.

Området ansågs främst behöva anpassas till svenska förhållanden.

Frågan handlar om tillgänglighet för funktionshindrade men det ryms mer inom rubriken än vad som tas upp under frågan. Andra funktionsnedsättningar än fysiska bör inkluderas såsom syn, hörsel och kognitiv nedsättning. Mycket av det som tas upp i manualen täcks förmodligen av svensk lagstiftning. I komplement till detta har även olika kommuner program för tillgänglighet vid stadsutvecklingsprojekt (se t.ex. Miljöbyggprogram Syd).

För att göra frågan relevant i Sverige behöver vi höja ambitionsnivån och tillföra perspektiv som multifunktionalitet, flexibilitet, social mångfald och framtida brukare. Även barnperspektivet, ekonomiska hinder och genusfrågor saknas och bör inkluderas. Potentiella målkonflikter som identifierades var mellan tillgänglighet och kulturmiljö, estetik, klimatanpassning t.ex. Frågan är lite för snävt definierad och behöver lyftas till stadsdelsnivå istället för bostads- eller kvartersnivå.

COM 2 – Consultation (Inclusive Communities)

Aim: To promote involvement in the design of the development to ensure their needs, ideas and knowledge are taken into account to improve the quality and acceptability of the development. What methods have been used to actively engage the local community in the development proposal?

Förslag rubrik: Medborgarinflytande

Även denna fråga ansågs främst behöva anpassas i ett svenskt system.

Det här är en fråga vi skulle kunna bli mycket bättre på i Sverige. Idag saknas det en struktur för detta i den svenska processen. Avgörande för slutresultatet blir i vilka skeden som medborgarna kommer in och kriterierna behöver därför förtydligas var de hör hemma i den svenska processen. Detaljplaneskedet är alldeles för sent om man vill påverka reellt i planeringsprocessen, samtidigt som en dialog också måste föras i ännu senare skeden t.ex. med de som har köpt en bostad eller med verksamhetsutövare i lokaler.

Det är viktigt att även tänka i termen dialog och inte bara information och försöka finna former att mötas i både större och mindre grupper. För att lyckas inom området behöver vi ta till metoder som ger bra och validerade resultat. För att verkligen bidra till hållbar stadsutveckling behöver vi höja ambitionsnivån. Planerare ansvarar för samråd men det är viktigt att det också finns personer med kunskap om sociala frågor, folkhälsofrågor m.m. med i samrådet. Vi behöver också definiera vad vi vill uppnå med dialogen, inte bara mäta att dialog har skett. Det finns också ett behov att förtydliga hur vi behöver arbeta för att nå en blandning av människor som representerar området.

COM 3 – Development User Guide (Inclusive Communities)

Aim: To encourage and promote sustainable lifestyles and help with the integration into the local community. Will a pack be provided to each dwelling (or occupied unit) containing information on A) Local transport services B) Utility suppliers C) Energy efficiency – including measures incorporated into the development and / or dwelling D) Local amenities E) Refuse collection F) Recycling facilities G) Local organisations and community groups H) Environmental technologies installed in the development and dwelling I) Water conservation / efficiency tips J) Information on local religious buildings and Parish Council Information

Förslag rubrik: Information till brukare

Workshopdeltagarna ansåg att detta avsnitt främst bör anpassas till svenska förhållanden.

Denna fråga borde inte fokusera så mycket på vad som ska presenteras. Kriterierna kan istället handla om kvaliteten och vilken typ av information som man ger (hur mycket detaljer och vilka ämnen). Man behöver även fundera på när och var man ger informationen (information om källsortering kan ges i anslutning till insamlingskärl, boendeinformation kan ges vid visande av intresse för lägenhet, när man får nyckeln, när man har bott viss tid etc.). Informationen behöver också vara målgruppsanpassad.

Om man vill uppnå beteendeförändring kan det också vara värt att fundera mer på formerna för informationen. Det behövs en interaktiv process, inte bara en pappersmanual. Förslag på insatser kan vara utbildning, workshops, att använda digitala format eller ambassadörer i form av frivilliga som bor i fastigheten etc. Manualen ska inte bara beskriva hur utan varför man ska göra vissa saker så att man skapar förståelse för hur brukarna bidrar till hållbart samhälle. Det ska vara lätt att göra rätt och möjligt att förstå varför.

I listan på vilken information som behövs kan tillföras information om kommunal service såsom skola, förskola, äldreomsorg etc. Det kan dock räcka med att lämna hänvisningar till var man finner denna information och kontaktpersoner. Listan A-J i denna fråga i BREEAM Communities manual bör vara väl anpassad efter stadsdelen och kan skilja mellan olika stadsdelar. Det som listas måste vara förankrat i den livsstil och vardag som råder i området och det måste vara kontrollerat att kraven är rimliga att uppnå.

COM 4 – Management and Operation (Inclusive Communities)

Aim: To ensure that community facilities are maintained and the community has a sense of ownership of them. Does the development have provision for community management of facilities, open space, SUDS, grey water schemes, meeting places, allotments etc.?

Förslag rubrik: Drift och underhåll av gemensamma ytor

Det kändes tveksamt att ha med denna fråga i kategorin Community och man bör se över om den kan flyttas. Om den ska finnas med ansåg deltagarna att frågeställningarna bör anpassas i ett svenskt system.

Detta avsnitt är generellt krångligt att läsa och det finns upprepningar i hela manualen. För att förstå frågan korrekt behövs förtydligande kring vad som är allmän mark och vad som anses vara kvartersmark. För att formulera frågan rätt för Sverige behöver man se över olika typer av ägandeformer och huvudmannskap i Sverige (t.ex. bostadsrätten) och det kan behövas nya krav/avtal, regleringar för kommande fastighetsägare avseende t.ex. grönytor. Det är viktigt att områdets skötsel är säkrat men det finns en osäkerhet kring vem som är den bäst lämpade aktören för detta. I BREEAM Communities får man fler poäng om ytor sköts gemensamt medan vi i ett svenskt perspektiv kanske anser det vara bäst att kommunen ansvarar för gemensamma ytor. Om man vill att brukarna involveras i skötseln bör detta formuleras som ett erbjudande och inte tvång.

Allmänna kommentarer för kategorin Community

Generellt för kategorin så saknas demografiska faktorer (t.ex. i samråd, brukarmanual). Generellt saknas också ansvarsfördelning. Det är viktigt att peka ut vilken aktör som äger vilken fråga. Det skulle också kunna vara intressant att ta med frågor som berör mötesplatser för människor (inomhus, utomhus och virtuellt).

Man behöver planera för uppföljning efter byggfasen (t.ex. var 5 / 10 år) t.ex. enligt en hänsynsmodell (Tog vi hänsyn till och tillämpade det som sattes upp som mål i byggfasen?). Det saknas också tankar kring flexibla bostäder med t.ex. flyttbara väggar samt frågor om sociala villkor under byggprocessen.

Place Shaping

PS 1 – Sequential Approach (Effective Use of Land)

Aim: To ensure the most effective and efficient use of land, applying a sequential approach to ensure appropriate development. How can the site be best characterised? A) Contaminated land – remediated or awaiting remediation B) Brownfield – derelict urban land OR existing developed land C) Previously undeveloped – includes residential garden (s)

Förslag rubrik: Befintlig markanvändning

Den här frågan går att acceptera i ett svenskt system med en mindre anpassning. Man kan dock behöva förtydliga gränsdragningen mot fråga två.

PS 2 – Land Reuse (Effective Use of Land)

Aim: To ensure the most effective and efficient use of land. How much of the development site will be previously developed or Brownfield land which will be brought back into use by this development?

Förslag rubrik: Återanvändning av mark

Den här frågan kan accepteras men behöver anpassas genom att framförallt förtydliga vad som redan är exploaterad mark (t.ex. idrottsplats, parkering, golfbanor, ledningsområden).

PS 3 – Building Reuse (Effective Use of Land)

Aim: To ensure effective re-use of appropriate buildings. What percentage of the existing buildings on site will be re-used / refurbished?

Förslag rubrik: Återanvändning av byggnader

Frågeställningen bedöms behöva anpassas till svenska förhållanden.

För denna fråga bör det inte vara antalet byggnader eller hur många kvadratmeter som bevaras som är viktigt, utan snarare en bedömning av respektive byggnads bevarandevärde och hur dessa bevaras på lämpligast sätt. Det är viktigt att definiera kriterierna så att man inte gapar efter alla, utan väljer ut de byggnader som är lämpliga. Det finns kriterier i Plan och Bygglagen (PBL) om kulturminne som skulle kunna förtydligas och skärpas till vid en anpassning av BREEAM Communities. Frågan säger heller inget om hur man återanvänder byggnaderna. Men detta är något som bör ingå i ett system för certifiering av byggnader.

PS 4 – Landscaping (Design Process)

Aim: To ensure that the character of the landscape is respected and, where possible, enhanced through the location of features and design appropriate to the local environment. Will a landscaping scheme be drawn up, in consultation with the Local Authority, for the site to provide an integrated and ecologically sensitive green infrastructure with landscape and ecological assets preserved and appropriately augmented?

Förslag rubrik: Tillvarata landskapet / grönstruktur/ landskapsutformning/ landskapsgestaltning

Frågeställningen behöver anpassas till svenska förhållanden.

Här är kraven lågt ställda sett ur ett svenskt perspektiv. Frågan är en självklarhet i Sverige och värderingen måste därför göras på annat sätt. Det är därför viktigt att höja ambitionsnivån och specificera kraven för hur man får poäng (grönområde ger visst antal poäng, antal träd ett annat). Ett krav skulle kunna vara att man måste ha med en ekolog med kompetens för stadsplanering i processen. Man skulle också kunna tillföra det svenska begreppet grönytefaktor m.m.

Man behöver också komplettera med barn- och äldre perspektivet. Dessa skulle kunna formuleras som egna frågor. På samma sätt kan man tillföra frågor som tar tillvara den mänskliga upplevelsen av miljön.

PS 5 – Design and Access (Design Process)

Aim: To ensure that the development is accessible, aesthetically and architecturally attractive. Has a design and access statement, incorporating the findings of context appraisals and explaining emerging design principles been discussed with the Local Authority prior to the application?

Förslag rubrik: Gestaltning / stadsbyggnadsform

Här kan frågeställningen till stort accepteras med en mindre anpassning genom att synkronisera frågeställningen med den svenska planprocessen.

Rubriken blandar många olika saker och kan därför behöva omarbetas något och eventuellt delas upp i flera olika frågor. Tillgänglighet är ett viktigt område men det skulle kunna innefatta mycket mer. Det kan finnas en god anledning till att vissa saker tas upp tidigare som här än vad som görs normalt sett i vår planprocess. Vid en uppdelning i fler frågor behöver man samtidigt bevaka att någon tar ansvar för helheten. Det bör också förtydligas hur denna fråga kopplar till den tidigare frågan om *landscaping* och vice versa.

PS 6 – Green Areas (Open space)

Aim: To ensure access to high quality public green space for all. How far will the local community have to travel to reach high quality public green space?

Förslag rubrik: Tillgång till grönområden

Denna frågeställning bör anpassas.

Denna fråga måste förtydligas. Samtidigt behöver man höja ambitionsnivån. Inom frågan behövs en definition av hur stor grönytan bör vara och vilka kvaliteter och egenskapskriterier som ska gälla. Vad tillför denna fråga avseende innehåll, upplevelser, mångfald etc.?. Även kvalitetskriterier längs med vägen fram till grönområdet bör finnas med.

Inom området finns kommunala vägledningar och även Boverkets handbok om grönplaner som kan fungera som vägledning i Sverige vid en anpassning.

PS 7 – Local Demographics (Inclusive Communities)

Aim: To ensure that the development attracts a diverse community reflecting surrounding local demographic trends and priorities. Has a statement been prepared explaining how the development contributes to the housing needs of the area, in terms of type, size, tenure and reflecting the needs of the current and prospective community demographics, and what steps have been taken to make the development affordable for local people?

Förslag rubrik: Social mångfald och integration (om man slår ihop med affordable housing)

Frågeställningen måste anpassas.

Det blir för smalt att bara ta hänsyn till demografi och frågan behöver därför breddas och även inkludera t.ex. kulturella variationer. För att få en varierad miljö behöver kriterierna kompletteras med angivna funktioner och aspekter så som dagis, skolor, kategoriboende etc. I Sverige bör frågan vara obligatorisk.

PS 8 – Affordable Housing (Inclusive Communities)

Aim: To prevent social inequalities and foster a socially inclusive community by promoting effective integration of affordable housing within the development. Is the affordable housing indistinguishable from the rest of the development in terms of aesthetics and distribution?

Förslag rubrik: Inget förslag gavs.

Denna fråga bör strykas.

Denna fråga skulle kunna strykas och målsättningen fångas upp i föregående fråga. Kriteriet "affordable housing" är svårt att ha som obligatoriskt i Sverige. Det kan inte styras i exploateringsavtal eller detaljplan eftersom vi saknar bostadspolitiska verktyg för denna fråga i Sverige. Om frågan ska vara kvar separat måste den formuleras om (t.ex. andel hyresrätter) för att passa svenska förhållanden.

PS 9 – Secure by Design (Form of Development)

Aim: To recognise and encourage the implementation of effective design measures that will reduce the opportunity for and fear of crime on the new development. What percentage of buildings within the development have been designed to guidance requirements set out in 'Secure by Design' (or equivalent)?

Förslag rubrik: Brottsförebyggande och trygghet

Frågeställningen bedöms behöva anpassas.

Frågan lutar sig mot Engelska styrdokument och behöver därför anpassas för att fungera i Sverige. I Sverige finns "Bo tryggt" (polisens och Brottsförebyggande rådets handbok) som vi eventuellt kan använda oss av istället.

Struktur och planering av området är viktigt, inte bara hur byggnaden utformas. Det är viktigt att helheten hanteras och även positiva gestaltungsprinciper ingår. Frågan lägger stort fokus på säkerhet och man behöver tillföra positiv värdeladdning genom att även prata om upplevd trygghet och inte bara säkerhet. Viktigt också att beakta att upplevd trygghet kan skilja mellan dag och natt.

Dialog med olika sociala funktioner (skola, polis, socialtjänst) kan vara ett viktigt verktyg för att uppnå syftet.

PS 10 – Active Frontages (Form of Development)

Aim: To ensure that building frontages encourage pedestrian usage of the streets, helping to make a place feel more vibrant and contributing to vitality. Have Active Frontage Guidelines been met in order to promote vitality?

Förslag rubrik: Levande / livfulla gaturum

Frågeställningen bör anpassas.

Syftet är bra (få ett folkliv) men riktlinjerna känns konstigt formulerade. Aktivitet i gaturummet över dygnet är viktigt men frågan kan kompletteras med fler kriterier för att nå syftet. Man kan inte bara ha byggnadsfokus utan även funktionalitet (parkbänkar, dagis, lekparker m.m.) behöver beaktas. Lokaler i bottenvåningen är viktigt för att nå syftet och att de flesta entréer (men inte alla) är ut mot gatan. Viktigt dock är att inte låsa sig vid ett enda sätt att bygga.

PS 11 – Defensible Spaces (Form of Development)

Aim: To create defensible spaces that clearly defines public and private spaces. Will the development make a clear distinction between public fronts and private backs, allowing for secure gardens, parking or delivery access at the rear and an overlooked, safe public realm?

Förslag rubrik: Gränser och övergångar mellan det privata och offentlig

Workshoppedeltagarna fann att frågeställningen bör anpassas.

Kriterierna känns väldigt rätlinjiga och medför ett visst stadsbyggnadsideal vilket inte alltid är eftersträvansvärt. Det är en viktig fråga, men man får se upp så att man inte motverkar anpassning över tiden och den lokala anpassningen. Det viktiga är inte att kvantifiera frågan utan att visa på en tydlig analys kring vad som är privat, halvprivat och offentligt samt att det finns en strategi för olika zoner. Det är också viktigt att bevara målsättning att skapa mångfald. Brottförebyggande biten ingår i "secured by design" och kan därför lämnas utanför den här frågan.

PS 12 – Local Vernacular (Urban Design)

Aim: To ensure that the development responds to local character whilst reinforcing its own identity. Will the appearance of the development be visually appropriate, taking into consideration local character studies, and will it complement local character whilst creating a strong identity for the new neighborhood?

Förslag rubrik: Lokal karaktär

Frågeställningen behöver anpassas.

Värderingsgrunderna måste anpassas för svenska förhållanden. Plan- och bygglagens krav på "hänsyn till omgivande miljö" kan användas som svensk vägledning tillsammans med den lokala översiktsplanen, gestaltungsprogram och byggnadsordningen. Kulturhistorisk analys kan vara ett verktyg liksom dialog. Framförallt måste man bredda det arkitektoniska perspektivet. Även i den här frågan bör man akta sig för att inte styra kraven för hårt.

PS 13 – Security Lightning (Security)

Aim: To ensure that lightning on the development site is designed to reduce light pollution. Will the lighting strategy be designed to minimise light pollution?

Förslag rubrik: Ljusstättning

Workshopen rekommenderar att denna fråga anpassas.

Den här frågan skulle kunna lyftas över i "secured by design" men riskerar då att tappa aspekten med ljusföroreningar. Generellt är vi dåliga på att hantera och minimera ljusföroreningar i dagens planprocess. Det är därför viktigt att den fångas upp någon annanstans. I begreppet ljusföroreningar behöver även ljus från trafik inkluderas. Ett kriterium för att uppfylla syftet skulle kunna vara att använda sig av en professionell ljussättare och därmed få en medveten ljussättning. Idag saknas det lokala vägledningar för detta i den svenska processen.

PS 14 – Form of Development (Connectivity)

Aim: To achieve visual and physical connectivity that makes it easy to find the development and to navigate around. Are there physical and visual links between the development and the surrounding area, and how do they integrate the development with the surrounding area? A) Are new routes into the site continuations of existing access points from the surrounding area? B) How direct are sight lines of existing neighborhood streets continued through the site? C) Are main routes within the site connected directly to main routes in the wider area without feeding through existing routes with less capacity or with a primarily residential function?

Förslag rubrik: Fysisk integration med omgivningen

Frågeställningen behöver anpassas för ett svenskt system.

Värderingskriterier bör se annorlunda ut för ett svenskt system. Krav som går ut på kontakter med en tjänsteman känns som en självklarhet och bör därför strykas. Det finns inga svenska riktlinjer för området utan det behöver utvecklas något nytt. Det finns en metod som heter "space syntax" som gör frågan kvantifierbar. Det blir dock viktigt att inte styra för mycket för att undvika fastlåsning i en särskild stadsplaneringsideologi. Analysen kring vad som är mest hållbart blir därför viktigast för att bevaka frågan. Det är dessutom viktigt att kunna tänka olika för bil- och kollektivtrafik och för gång och cykelvägar.

PS 15 – Form of Development (Pedestrian Movement)

Aim: To promote walking as an alternative to vehicle use for short journeys. Will the proposed street network provide a high quality public realm with a pedestrian friendly environment? A) Has a choice of good pedestrian routes connecting to services and places people want to use been provided? B) Are pedestrian routes direct with safe crossings at points where pedestrians want to cross? C) Has a design strategy been produced to ensure that pedestrian routes are attractive, well-lit and safe? D) Will street design calm traffic where appropriate? To create a place with a clear identity that is easy to understand and navigate?

Förslag rubrik: Främja gångtrafik

Frågan bedöms kunna anpassas för ett svenskt system.

Frågan har idag ett otydligt syfte som behöver klargöras vid en anpassning. Det som eftersträvas är att skapa stadsrum som främjar gång. Viktigt dock vid en anpassning är att diskutera om även cykling är intressant att ta med.

Allmänna kommentarer för kategorin Place Shaping

Många av frågorna ger exempel på lösningar som är starkt förenade med tillfälliga stadsplaneringsideologier. Ramverket får inte bli för styrande till detaljer eller särskilda lösningar och bör tillåta variation över tid och rum.

Inom kategorin saknas frågor om buller och tillika frågor om hur man skapar önskade ljud. Frågan om täthet med angivna tröskelvärden kan också integreras i denna kategori. Man skulle också kunna skapa kriterier för mötesplatser i det offentliga rummet som inbjuder till en mångfald av aktiviteter och upplevelser och som kopplar till funktion.

Ecology

ECO 1 – Ecological Survey

Aim: To determine the ecological value of the habitats in and around the site in order to maintain and enhance biodiversity and protect existing natural habitats. Will a full ecological survey be carried out, by a qualified ecologist, to examine habitats in and around the site and migration routes across the site?

Förslag rubrik: Naturvärdesinventering, ekologisk analys

Frågeställningen bör kunna anpassas till svenska förhållanden.

Idag görs naturinventeringar på flera olika sätt i Sverige bland annat inom miljökonsekvensbeskrivningar (MKB). Det finns dessutom ett system för kvalitetssäkring av naturvärdesinventeringar som har tagits fram av Trafikverket.

I Sverige finns miljömål och naturvårdsprogram som ofta görs för stora naturområden etc. men inte för bebyggd miljö. Naturvårdsverket tar ansvar för statliga naturintressen och Boverket för stadsplanering. Frågan om att planera för naturen faller ofta mellan stolarna. Idag ska det finnas planer för grönstruktur / habitatnätverk / målbeskrivelser på kommunal eller regional nivå. Det är dock viktigt att byggherrar ställer krav på kommunerna att ta fram sådana planer / mål eftersom detta inte är en självklarhet.

En standard behövs i Sverige för hur man ska gå tillväga med frågan. Standarden behöver en huvudman (eventuellt Naturvårdsverket, Boverket eller Trafikverket). I standarden behövs det definieras krav på ekologisk kartläggning och ekologiska bedömningsgrunder. Kunskapskravet är mycket viktigt eftersom det är samarbete mellan landskapsarkitekten och ekologen som ger det bästa utfallet. Det är också viktigt att definiera avgränsningar samt att se till helheten och inte bara den enskilda platsen, vilket framgår i BREEAM.

För långsiktig hållbarhet måste man följa upp frågan. Eftersom frågan om ägandeskapet för certifiering över tid är otydlig, kan det kanske vara av intresse att istället utveckla indikatorer för uppföljning i detta skede.

ECO 2 – Biodiversity Action Plan

Aim: To improve and strengthen the ecological value of the site and existing habitats. Will there be an increase in important, valued or sensitive habitats identified in the Local Biodiversity or Habitat Action Plans (LBAP, BAP, LHAP, HAP) either by area of increased ecological value? (as assessed by a qualified ecologist) or support for a species identified in the Action Plans?

Förslag rubrik: Handlingsplan för biodiversitet

Frågeställningen bör kunna anpassas.

I Sverige tar man ofta gröna områden i anspråk eftersom vi har mycket ytor. På många ställen finns dock ambitioner med att tänka kring "grön kompensation". Det finns ett svenskt miljömål (nr 16) för biodiversitet som på många håll har brutits ner lokalt. Det finns också Natura 2000 arbetet i Sverige som är tillämpligt här. För att förtydliga frågan behövs en definition av vad som är "enhancement"

och vad som är nollalternativet.

ECO 3 – Native Flora

Aim: To ensure that the trees and shrubs that are specified contribute to the ecological value of the site. Has a mixture of locally occurring native trees and shrubs been specified?

Förslag rubrik: Främjande av det lokala ekologiska värdet/ de lokala ekosystemen

Frågeställningen bör anpassas.

Frågan är viktig men väldigt brittiskt formulerat och måste anpassas till svenska förhållanden. När frågan är anpassad kan man ta ställning till om den behöver vara obligatorisk. Frågan kan dock bli ännu viktigare vid framtida klimatanpassningsbehov.

I Sverige vill vi hellre använda begreppet lokalt anpassad än begreppet inhemska. Arterna bör bidra till det lokala ekologiska värdet men behöver inte nödvändigtvis vara inhemska. Man kan också prata om värdet kring växternas funktioner (större värde om fler funktioner). Det viktiga dock är att ha en plan som motiverar varför man har gjort vad. Det pågår ett FORMAS-projekt inom området som kan ge vägledning.

Inom frågan finns eventuella intressekonflikter mellan allmänna värden och byggherrens intressen. Vill vi ha attraktiva städer måste vi ha allmänna områden samtidigt som vi behöver attraktiva bostadsområden. Det är också viktigt att ta hänsyn till vad som är det privata och vad som är det allmänna och tydliggöra ägarfrågan (om kvartersmark och inte parkmark). Frågan blir lätt styrd ovanifrån när det inte är tänkt att de som ska bo inom området får tycka till.

ECO 4 – Wildlife Corridors

Aim: To improve the ecological value of the site and support the viability of species by linking populations and habitats. Will existing wildlife corridors be protected and new ones created (with specific reference to the Local Biodiversity Action Plan) to link habitats within the site or link to habitats outside the development with evidence provided that long term effectiveness of proposals has been considered and addressed?

Förslag rubrik: Gröna korridorer / ekologiska korridorer / länkar

Frågeställningen bör anpassas till svenska förhållanden.

Största hotet mot biologisk mångfald är fragmentering och frågan bör därför vara obligatorisk. Om man har en grönstrukturplan i Sverige är det på övergripande nivå (mellan reservat t.ex.) men det behövs även på lokal nivå (inom en stadsdel). I den fördjupade översiktsplanen finns ett strategiskt tänkande, men en analys och handlingsplan på mer detaljerad nivå behöver också göras. Detta bör göras i tidigt skede (innan arkitekten har placerat ut husen) och kopplas till infrastruktursatsningar.

Frågan är generellt svår att läsa och syftet behöver förtydligas. Det behövs också en definition av vad som ska ingå i en handlingsplan och hur man t.ex. värderar vad som är "most important".

Allmänna kommentarer för kategorin Ecology

Kategorin innehåller få obligatoriska moment vilket sänker statusen på området. Det måste finnas krav att man har behandlat frågan. Brist på skötsel är ett stort hot mot biologisk mångfald och måste ingå.

Ett sätt att höja statusen för hela kategorin kan vara att införa begreppet ekosystemtjänster. Grönytefaktor kan också vara ett attraktivt sätt att konkretisera frågan och göra den lättare att kommunicera till alla inblandade. Kategorin i sin helhet bör heta Ekosystem.

Climate and Energy

CE 1 – Flood risk assessment (Location) (Water management)

Aim: To ensure that sites and developments take due account of flood risk, and where it is present, take appropriate measures to reduce the risk of flooding.

Förslag rubrik: Översvämningsrisker

Frågan bör kunna anpassas till svenska förhållanden.

En hel del av nybebyggelse i Sverige sker vid vatten, så det är bra att frågan är obligatorisk. Underlaget för frågan i Breeam Communities bygger på en brittisk kartering. Motsvarande nationell kartering saknas för svenska förhållanden. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska ta fram en kartering för hela landet och därefter åtgärdsförslag, men detta arbete kommer först att vara klart om några år. Som vägledning tillsvidare finns en nationell kartering för älvar etc. (men inte havet) som Räddningsverket tog fram 2001. Kalmar län har också gjort en översiktskartering och Norrköping och Linköpings kommuner har gett SMHI i uppdrag att göra en detaljerad översvämningskartering som stod klar 2009. SMHI har kompletterat denna under 2010 med beräkningar av den framtida havsnivåstigningen på grund av klimatförändringen. Länsstyrelserna för Mellansverige har ytterligare tagit fram rekommendationer om översvämningsrisker vid nybyggnation.

Vid anpassning behöver vi framförallt se över angivna höjdnivåer. Det är viktigt att även ha med åtgärder och vilka marginaler som behövs för framtida skyddsåtgärder beroende på stadsutvecklingsprojekt (inkludera hänsyn till hur avloppssystem förläggs etc. utifrån kartering, reservera mark för att kunna bygga in skyddsvallar etc.). Det är också viktigt att kunna tillåta tillfälliga översvämnningar där de inte gör skada. Vi kan också behöva fundera kring viktning (regional eller t.o.m. lokal) av frågan då översvämningsrisken ser olika ut i olika områden.

CE 2 – Surface Water Runoff (Water management)

Aim: To reduce the risk of flooding on proposed development sites and adjacent areas of land. What measures have been taken to reduce the contribution the development may make to flash flooding?

Förslag rubrik: Dagvattenhantering

Frågan bör kunna anpassas.

Detta är absolut en fråga för ett svenskt system. Beskrivningen i Breeam Communities ligger nära ett svenskt arbetssätt, men bör stämmas av ytterligare. Det behövs t.ex. förtydligas exakt vad som ska ingå i en studie om LOD (lokalt omhändertagande av dagvatten).

Många kommuner har dagvattenstrategier eller riktlinjer för dagvatten (att undvika att bygga i lågpunkter, gröna tak m.m.) så eventuellt kan ambitionsnivån höjas för Sverige. En fråga som behövs utredas vidare är om man ska ta med aspekter avseende t.ex. föroreningar i dagvatten. Vi kan också behöva komplettera med miljökvalitetsnormer för vatten – särskilt när sådana anger att god vattenstatus inte uppnås eller riskerar att inte uppnås i en vattenförekomst. I dessa fall bör särskilt hårda krav på hanteringen av dagvattnet ställas.

CE 3 – Rainwater SUDS (Water management)

Aim: To ensure that roof space is used productively to minimise water demand and manage water run off on the site. What percentage of the total roof area in the development is designed to allow the harvesting of rain water for re-use and/or is covered by green roofs?

Förslag rubrik: Återanvändning av regnvatten

Denna frågeställning föreslås strykas alternativt anpassas.

Kriteriet för omhändertagande av regnvatten för att minska förbrukning av dricksvatten är inte självklart för Sverige. Detta kan dock komma att förändras över tid, och redan idag finns det regioner med saltvatteninträngning där frågans aktualitet ser annorlunda ut. I andra fall kan det däremot leda till suboptimeringar med tanke på det behov av investeringar som behövs för att lösa frågan. Tre frågor inom kategorin är dagvattenrelaterade och vattenfrågan får därför för stor betydelse i systemet utifrån svenska behov och prioriteringar. Frågan skulle därför eventuellt kunna strykas eller lyftas in i föregående frågor.

Det är viktigt även att vara medveten om att etablering av gröna tak i denna fråga kan stå i konflikt med målsättningen att anpassa för framtida installation av solceller.

CE 4 – Heat island (Design principles)

Aim: To reduce heat absorption within the development thus reducing the incidence of overheating and the need for powered cooling. Is the development designed to reduce the heat gain in the fabric of buildings and in public spaces?

Förslag rubrik: "Heat islands" eller värmeöar

Frågeställningen föreslås strykas, alternativt anpassas.

Eftersom vi har kallt klimat i Sverige vill man ibland skapa varma platser och vi måste därför tänka på att skapa både kalla och varma platser i staden. I många områden är behovet av att skydda mot regn och vind större än att skydda mot värme och solen. Det kan vara viktigt att ventilera staden för att få ökad luftkvalitet och skydda mot avgaser men i ett svenskt klimat kan det också vara betydelsefullt att skydda från vinden för att få ett behagligare mikroklimat.

Vi behöver vara uppmärksamma så att vi inte får ett ökat kylbehov i byggnader. Idag kan vi använda frikyla men i ett framtida scenario kommer kanske inte denna resurs att räcka till. Frågan om kylning är särskilt viktig för äldre och sjuka. Det primära för att minska kylbehovet är att anpassa byggnaderna med ett förbättrat klimatskal och solavskärmning. Hur vi väljer ytmaterial är också viktigt och det finns även många möjligheter att hjälpa till med nedkylning i staden (gröna ytor, vatten, öppna dagvattensystem etc.) vilket både minskar värmen i stadsrummet och samtidigt ger andra positiva ekologiska och gestaltningsmässiga effekter.

Eftersom vi har så olika årstider och klimatzoner behöver vi egna svenska kriterier. Vi kan behöva bredda frågan så att den handlar om klimatanpassade framtidssäkrade mikroklimat och anpassning för en ökad temperatur i framtiden. Denna fråga hänger ihop med fråga 10 och skulle eventuellt kunna integreras i denna.

CE 5 – Energy Efficiency (Energy Management)

Aim: To increase the overall efficiency of the development through energy efficient design and management. What steps have been taken to prepare an energy strategy for the proposed development to optimise energy consumption on the site?

Förslag rubrik: Energieffektiva system och byggnader

Frågeställningen behöver anpassas.

Frågan är relevant men behöver anpassas. Framförallt behöver frågan renodlas till att handla om energieffektivisering och kriterierna behöver anpassas så att den primära energianvändningen eller nettoenergianvändningen ska minimeras, inte bara den köpta energin.

I den här frågan förespråkas lösningar "on site". I Sverige där vi inte har samma täta bebyggelse kan det istället vara bättre att hitta systemlösningar för större geografiska områden. Frågan behöver därför lyftas upp i ett systemperspektiv. Vindkraftverk bör placeras där de fungerar bäst och inte nödvändigtvis on-site. Det blir lätt suboptimeringar om vi bara tittar på byggnaderna. Breeam Communities förespråkar t.ex. mikrokraftverk vilket inte alltid är den bästa lösningen, då det kan ge försämrad luftkvalitet inne i staden.

En förstudie behövs för att hantera frågan och kopplingen till klassningssystem för byggnader blir viktig. Vid en svenskanpassning kan vi behöva fundera på om vi ska ha med numeriska värden. Vi behöver också en svensk definition om vad som är förnybar energi (även om den kanske inte platsar bäst i den här frågan). Vi behöver även separera hushållsel och verksamhetsel samt skilja på värme och elbehov, med krav på rätt energislag till respektive behov.

CE 6 – Onsite Renewable(s) (Energy management)

Aim: To promote the increased use of renewable energy sources to reduce dependence on fossil fuels producing CO2 emissions. What percentage of total site energy demand will be produced by Low or Zero Carbon energy technologies?

Förslag rubrik: Förnybar energitillförsel (men ändra innehållet, inte fokus på on site)

Frågeställningen bör kunna anpassas.

On site är inte alltid relevant i Sverige utan kan leda till suboptimeringar. Det kan ge innovationer men det är inte säkert att det alltid är det mest hållbara även om det kan inspirera boende / brukare till en hållbar livsstil. Det behövs en studie av energibehov och tillförsel samt lokala förutsättningar inom området och perspektivet behöver lyftas till ett systemtänk. För värme- / elproduktion behöver vi titta på vilka bränslen som går in i systemet (fjärrvärme är bara ett distributionssystem). Vi behöver premiera system som jämnar ut energibehovet över tiden för att minska höga laster med effektoppar som följd.

Frågan hänger ihop med föregående fråga där lokal produktion premieras i båda. Frågorna borde istället delas upp i användning och tillförsel. Betygen i frågan behöver anpassas så att det blir mer proaktivt och inte låsa fast vid en särskild teknik som t.ex. solceller. Det är viktigt att slå fast att

förnybart är viktigt men inte exakt hur vi ska lösa det. De olika procenttalen för betygsättningen är svåra att förstå och behöver motiveras.

CE 7 – Future Renewables (Energy Management)

Aim: To encourage the future use of active solar technologies where they are not originally supplied. What percentage of buildings in the development not intended to be fitted with active solar devices (PV and thermal) by the developer will be designed to allow future installation by the occupier?

Förslag rubrik: Framtida energilösningar

Frågeställningen bedöms behöva strykas alternativt anpassas.

Denna fråga skulle kunna integreras med föregående. Ett argument för att ha kvar den är dock att det är en av de få proaktiva frågorna i kategori. Frågan kan leda till innovationer vilket är positivt.

Det viktiga perspektivet inom frågan är behovet av flexibilitet för att kunna anpassa för framtida teknologi. Frågan behöver dock inkludera fler energislag. Solenergi på taken kräver en sak, biogasanläggningar, bergvärmelagring, småskalig vattenkraftproduktion etc. kräver andra saker.

Ett generellt problem för området är att man hugger ut vissa smala frågor och tappar systemtänket. Det viktiga i planeringskedet är att man gör sådant som man inte kan göra senare i processen. Det som skulle kunna vara av stor betydelse i det här skedet är att utreda t.ex. vart de bästa lägena för solenergi finns för att ställa korrekta skullkrav på byggnadsnivå senare. En strategi / utredning för detta bör vara ett krav och sedan ytterligare poäng om man förverkligar genom en handlingsplan.

CE 8 – Services (Infrastructure)

Aim: To provide easy access to site service and communications infrastructure, with minimal disruption and need for reconstruction, and allowing for future growth in services. Will site heating/cooling/power/water/sewerage and communications infrastructure running through the public realm be designed for easy access and allow for the future expansion of services?

Förslag rubrik: Flexibla försörjningssystem

Frågeställningen bör anpassas.

Det är en självklarhet i Sverige att denna service finns och kraven ligger i linje med nya PBL för t.ex. kommunikation och fiberkablar. Poängsättningen är dock tveksam så som den är utformad i Breeamsystemet. I ett svenskt perspektiv tycker vi att det är bra att ledningar ligger i gatorna. Det är bättre att störa trafiken än att riva upp grönområden. Det kan dock vara av betydelse att välja vilken typ av trafik man stör. Vill man uppmuntra cyklister och gångtrafik så får ingreppen hellre störa biltrafiken.

Som poänggrund skulle man istället kunna använda saker vi gör i Sverige för att minimera inverkan vid drift och underhåll som t.ex. ledningssamordning, trafikordningsplaner etc. Man skulle också kunna få med säkerhetsfrågor och robustheten i systemen samt kunna få poäng för funktionerna inte bara för underhållet. Det kan också vara viktigt att peka ut redan i ett tidigt skede vissa platser för fjärrvärme, biogas, sopsugar, pumpstationer etc. När vi ställer krav för flexibilitet för framtida

behov måste vi också ta hänsyn till livslängden för ett system, så att vi inte planerar för tidsperspektiv som övergår funktionens livslängd.

Frågan skulle eventuellt kunna placeras under något annat kapitel.

CE 9 – Water consumption (Water Resource Management)

Aim: To reduce the overall consumption of clean water for non-potable uses. What is the target water consumption for the development site, across ALL internal uses?

Förslag rubrik: Vattenkonsumtion

Frågeställningen bedöms kunna strykas alternativt anpassas.

Frågan är inte så relevant för Sverige idag utom för vissa begränsade områden med vattenbrist och saltvatteninträngning. Frågan får därför relativt sett gentemot andra för stor betydelse i systemet.

Minskar vi vattenvändning kan vi dock bli bättre på att rena vattnet. Ur ett globalt perspektiv har vi dessutom ett ansvar att vara med och teknikutveckla för effektivare vattenanvändning. Det kan också vara svårt att försvara vår konsumtion globalt i miljöredovisningar och frågan kan därför få ett stort symbolvärde. Vi måste dock akta oss så att vi inte gör suboptimeringar. Att använda regnvatten för bevattning är vanligt i Sverige emedan acceptansen för att använda gråvatten i toaletter och tvättmaskiner är betydligt lägre och kräver investeringar som kanske inte är motiverade i dagsläget.

Frågan skulle eventuellt flyttas till kategorin Resources.

CE 10 – Design – Weather Resilience (Resilience)

Aim: To ensure the development is resilient to the weather including expected future climate change impacts. Have new developments been designed to mitigate the expected impacts of forecast increased wind speeds and stronger rain events during the expected lifetime of the development?

Förslag rubrik: Framtida väder- och klimatanpassning

Frågeställningen bör kunna anpassas.

Mikroklimatstudier (solinstrålning, vatten, vind, snö) skulle kunna tillföra ett värde i den svenska planeringen. Denna fråga har tagits upp tidigare i kategorin men nu tillkommer vindperspektivet. I Sverige behöver vi också ta med hur vi hanterar stora snömängder (upplagring av snö som vi behöver röja undan från vägar och snösmältningen). Man behöver kombinera dessa mikroklimatstudier med en god lokal klimatanpassning. Bör kunna samordnas med tidigare frågor.

CE 11 – Sub/ smart-metering (Energy Monitoring)

Aim: To enable development and building users to monitor their energy and water consumption. Will the development incorporate sub / smart-metering, allowing building and development users to monitor their energy and water consumption?

Förslag rubrik: Smart mätning och styrning/ påverkan

Frågeställningen bör kunna anpassas.

I Sverige arbetar vi med denna fråga i nybyggnadsprojekt. Frågan bör vara obligatorisk, däremot är minimikravet i Breeamsystemet för lågt ställt. För att få rätt upplägg på mätningarna behöver man tydliggöra skillnader i mätstrategier beroende på ägandeform och funktion för fastigheten. Det är bra att det finns olika nivåer (fastighet, individuell) men ett ytterligare grundkrav borde vara att ha en bra fördelningsmätare så att man kan se vad energin går till (varmvatten, värme, fastighetsel, verksamhetsel). Även tidsupplösningen bör integreras (timmätning eller momentant). Anpassning till smarta nät bör finnas.

Man behöver också tillföra aspekter kring hur man kommunicerar mätningarna på ett pedagogiskt sätt till boende och brukare (t.ex. "appar", underlag för debitering etc.), för att öka incitamenten att spara energi. Frågan bör därför kopplas till kategorin "Community".

Allmänna kommentarer för kategorin Climate and Energy

Kategorin håller låg ambitionsnivå med bara fyra proaktiva frågor. Många, dock inte alla, anser också att det är för stor tonvikt på frågor kring dagvattnet. Detta gäller särskilt aspekten att spara på rent vatten för dricksvattenbehov. Dessa frågor kan dock få ökad betydelse med kommande klimatförändringar. Detaljeringsgraden i frågorna är asymmetrisk och saknar underlag.

Många frågor i Breeamsystemet förespråkar lösningar "on site". I Sverige där vi inte har samma täta bebyggelse kan det istället vara bättre att hitta systemlösningar för större geografiska område. Klimatpåverkan under tillverkningsfasen bör också få större betydelse.

Resources

RES 1 – Low impact (Materials)

Aim: To increase the volume of low environmental impact materials used during the construction of developments. What proportion (by volume – m³) of building materials used in the construction of the public realm and infrastructure will be specified as having low environmental impact?

Förslag rubrik: Miljöanpassat materialval

Frågeställningen bör anpassas.

Det är svårt att skilja på frågeställningarna i RES 1, 2 och 3. Man bör förtydliga skillnaderna och de olika frågornas målsättning och syfte, alternativt sätta ihop dem till en enda fråga.

Det är bra att frågan är obligatorisk. Upphandling / inköp är ett viktigt tillfälle för att säkerställa hållbarhetskrav. Här har man som störst påverkansmöjlighet men det är viktigt att formulera frågan så att den inte står i strid med LOU. Normalt sett ställer man inte materialkrav i ett så tidigt skede som planeringen och det bör förtydligas hur man ska göra detta. Miljö- och funktionskrav kan ställas. Verifieringsdokument bör vara detaljplan eller exploateringsavtal, inte ISO-dokument som det nu står i manualen.

Frågorna kräver en öppning för svenska produktvalssystem. Green Guide to Specification, som används i Storbritannien, är bra men saknar kemikaliefrågan som är viktig för Sverige. Andra viktiga frågor att få med är hur ozonfrågan och koldioxidutsläpp påverkas. Även försurning och biologisk mångfald är intressant att titta på men här är det svårare att hitta bra metoder. Verktyget Miljöbelastningsprofilen i Hammarby sjöstad skulle kunna vidareutvecklas för att jobba med frågan. Alternativt skulle livscykelverktyg kunna kopplas till t.ex. BASTA, Byggvarubedömningen (BVB) eller SundaHus Miljödata. Resursanvändning och kemikaliefrågor måste dock hanteras separat eftersom de kräver olika metodangrepp. Det är viktigt att ha definierade systemgränser för livscykelverktygen. Det är också viktigt att kemikaliefrågan är överordnad de övriga. Att bygga utan särskilt farliga ämnen är en hygienfråga.

Volym är generellt inget bra måttetal. Avfallsstatistiken i Sverige är viktbaserad och vi riskerar att missa de små men kanske farliga kemikalierna. Ett sätt att arbeta med frågan är att peka ut varugrupper som genom sin exponeringspotential har en större risk att orsaka miljöproblem.

RES 2 – Locally Sourced Materials (Materials)

Aim: To increase the proportion of locally sourced materials used in the construction process. Does the developer have a strategy in place to use locally sourced materials in the development?

Förslag rubrik: Inget förslag fördes fram.

Denna fråga förslås strykas alternativt anpassas.

Det är svårt att skilja mellan fråga RES 2 och 3 och det är otydligt vad som menas med frågan. Frågan skulle kunna vara underordnad fråga RES 1. Lokal masshantering är något man jobbar med idag men det saknas en nationell vägledning om krav på riskbedömning, kontroll, analyser, laktester m.m. av byggmaterial som återbrukas.

Istället för att bara värdera avståndet från platsen kan det också vara viktigt att ha med aspekter som effektiv logistik, samt transportslag. Det kan också vara av intresse att se hur tillverkningsprocessen ser ut. Enheterna fungerar inte optimalt utan behöver ses över och eventuellt ersättas.

RES 3 – Road Construction (Materials)

Aim: To increase the proportion of locally reclaimed materials used in the construction of roads, pavement, public spaces and car parks. What proportion of road construction materials is locally reclaimed or recycled material?

Förslag rubrik: Hårdgjorda ytor

Föreslås strykas alternativt anpassas.

Det behövs förtydligas hur denna fråga förhåller sig till fråga RES 2.

Frågan borde handla mer om hur man minimerar behovet av vägmaterial och kan stå i målkonflikt med andra kategorier där man förespråkar många olika vägar (t.ex. vid separerade trafikslag). Det är svårt att ersätta naturgruset. Krossad ballast ger dessutom en annan kvalitet och miljöbelastningsprofil och kan öka användningen av kemikalier. Att förespråka lokala material riskerar att öppna upp för användandet av naturgrus

Sverige är mer glesbebyggt och det är därför inte självklart att lokal produktion är det bästa. Frågan är dock bättre formulerad än föregående eftersom den öppnar för alternativa lösningar. Även här är det oklart med enheten (volym / vikt), i Sverige är avfallsstatistiken i viktsprocent. Det finns behov av krav på kontroll av återbrukat material (kemikalier, laktester, analyser etc.).

RES 4 – Resource Efficiency (Waste Operation)

Aim: To promote resource efficiency both during construction and through the life cycle of the development. Has the developer made a commitment to the principles of resource efficiency during the construction phase and the minimisation of waste through operation of the development?

Förslag rubrik: Underrubrik waste – kom bort från det. Allt är resurs. Inget till deponi. Hela kategorin kanske ska heta resurseffektivisering. Saknar även ordet kretslopp.

Frågan bör anpassas.

Denna fråga bör överordnas de övriga och komma först i kategorin. Frågan speglar en bra ambition men lägger omotiverat mycket fokus på kompostering. För att nå målsättningen inom frågan måste hänsyn tas till vad som finns etablerat i det allmännas regi och därmed inte låsa sig till en viss teknisk lösning.

Frågan borde delas upp i hushållsavfall och verksamhetsavfall t.ex. byggavfall. För byggprocessen kan kretsloppsrådets riktlinjer för avfallssortering användas. Poängsättningen borde generellt följa EU:s avfallshierarki. Ju högre upp i avfallshierarkin man föreslår lösningar desto högre poäng. Möjlighet att byta saker med varandra, återvinning borde ge extra poäng. Man kan höja ambitionsnivån inom frågan och sätta svensk lagstiftning som minimumkrav. Det finns nationella mål för insamling med förslag på att öka utnyttjandet av näringsämnen. Detta är en fråga man kan jobba

mer med i Sverige. Frågan behöver kompletteras med rötningalternativet och även inkludera storskaliga infrastruktursatsningar för matavfallet. Det blir viktigt att säkra upp hela kedjan och även titta på avsättningen för kompostalternativet.

Avloppet och framförallt urinet som resursfråga saknas. Robusta lösningar som håller länge och inte kräver underhåll finns inte heller med. Slutligen är det viktigt att göra resurserna synliga för de boende för att medvetandegöra vår resursanvändning. Naturvårdsverket planerar att skicka den nya nationella avfallsplanen på remiss i mitten av juli. Där finns mycket att ta vara på i det fortsatta arbetet.

RES 5 – Groundwater (Water Resources)

Aim: To ensure that the development does not adversely impact upon local public or private water supply through polluting aquifers or groundwater. Are pollution prevention measures being installed to ensure that water quality at nearby surface water and groundwater sources is not adversely affected during construction or occupation of the development?

Förslag rubrik: Vattenresurser

Frågeställningen bör kunna anpassas.

Frågan är för snävt definierad och bör istället heta vattenresurser och inkludera ytvatten, recipientfrågor, dagvatten, vattenanvändning, grundvatten och avloppsvatten. Viktigt att koppla frågan till miljökvalitetsnormerna och EU:s ramdirektiv för vatten. Idag hanteras frågan inom MKB:n.

Vattenfrågorna kommer in under många kategorier men förtjänar ett samlat grepp där grundvattenbalansen och föroreningar är viktiga frågor. Vi behöver också titta på hur man hanterar näringsämnen, energiåtervinning, kemikalier och vattenmängder i avloppsvattnet. Frågan saknar dessutom kontroll av inomhusluft om föroreningar finns i grundvattnet. En kartering av dagvattenkvaliteten är viktig så att man använder olika vatten på rätt sätt. Generellt sett kan man höja ambitionsnivån för frågan och koppla den till boende och brukare för att medvetandegöra deras påverkan på våra vattenresurser.

RES 6 – Land – Remediation (Pollution)

Aim: To promote the re-use of contaminated land in an appropriate and sustainable manner. How has the site been remediated? A) Prevent generation of waste arising from site B) In-situ remediation treatment (excluding capping systems) C) Ex-situ treatment at the site of generation OR off site treatment facility and return for re-use where feasible D) On site containment or capping

Förslag rubrik: Förorenad mark

Frågan bör kunna anpassas.

Det är svårt att förstå frågans poängsättning särskilt den högsta poängsättningen. Åtgärdsförslagen måste anpassas lokalt och viktigast är att undersökningar, riskbedömningar, riskvärderingar och åtgärdsutredningar genomförs för att sedan välja rätt åtgärd. Frågan behöver en tydlig koppling till

markanvändning inom kategorin "place shaping". Vi har tydliga regelverk för marksanering idag vilka behöver utgöra grund för hur man ska jobba med frågan.

Det saknas krav på kontrollprogram för inomhusluft för att verifiera att riskbedömning och åtgärder var korrekta och en strategi för riskkommunikation när man lämnar föroreningar i marken.

Allmänna kommentarer för kategorin Resources

Kategorin ger förslag på många lösningar, vilka inte alltid känns optimala från ett svenskt perspektiv. Många gånger behövs bättre problemformuleringar och syften med vad man vill uppnå istället för färdiga låsta åtgärdsförslag. Många frågor förespråkar också lokala lösningar vilket inte alltid är optimalt i ett mer glesbebyggt land som Sverige. Viktigt att vara tydlig med vilket syfte som ska uppfyllas. Vill man stimulera lokal näringsverksamhet eller vill man minska koldioxidutsläpp? För den senare kan det vara av betydelse att ha ett större systemperspektiv än den lokala miljön.

Frågor som saknas inom området är robustheten hos material och konstruktioner och vilket behov av underhåll man bygger in sig i. Det är också viktigt att välja material utifrån livslängden på en konstruktion. Man skulle också kunna tillföra åtgärder som flexibilitet och återställning för olika funktionalitet i konstruktionslösningar (dagis kan bli äldreboende etc. storlek på lägenhet kan ändras) och utforma allmänna platser till att fungera för så många funktioner som möjligt.

Många frågor i Resources har kopplingar till andra kategorier och man skulle därför behöva ett tydligt och pedagogiskt korsreferenssystem.

Matproduktion och lokalodling samt kretsloppstankar och livsstilsfrågor skulle kunna tydliggöras inom kategorin och kopplas ihop med arbetet inom Community.

Transport

TRA 1 – Location / Capacity (Public Transport)

Aim: To encourage and enable the use of public transport. Will the development be within an existing public transport corridor?

Förslag rubrik: Kollektivtrafiknära lokalisering

Frågeställningen bör kunna anpassas.

Frågan är relevant att arbeta med i Sverige. Poäng måste även kunna erhållas när det planeras och byggs i områden där det planeras för men ännu ej finns utbyggd infrastruktur. Det finns idag en god medvetenhet om frågan i Sverige, dock slarvas det emellanåt i praktiken. Frågan berör ofta flera huvudmän vilket kan leda till kolliderande intressen. Hur man arbetar med frågan varierar mellan olika kommuner, städer och även inom organisationen. Kraven i Sverige, vid exploatering, kan höjas men frågan bör inte vara obligatorisk.

TRA 2 – Availability / Frequency (Public Transport)

Aim: To ensure the availability of frequent and convenient public transport links to fixed public transport nodes (train, bus, tram or tube) and local centres. What will be the furthest distance that any occupier will have to walk, using safe routes to access a regular public / community transport service?

Förslag rubrik: Närhet till kollektivtrafik

Frågeställningen bör kunna anpassas.

Frågan är viktig och ambitionsnivån är rimlig. Det finns dock en oklarhet kring hur denna fråga, förutom i skalupplösning, skiljer sig från föregående. Frågan är inte lagstadgad i Sverige och det varierar lokalt och kanske även regionalt hur man hanterar den.

Acceptansen för hur långt man kan ha till en hållplats behöver relateras till vilket transportslag som finns, turtätheten vid hållplatsen samt linjesträckningen. Frågan saknar kriterier för spårbunden kollektivtrafik. Vilka funktioner som bör kunna nås kollektivt är viktigt att definiera utifrån bilåkningsmönster. Ju fler funktioner desto högre poäng. Funktionerna kan inte enbart inkludera arbetspendlingen utan måste även ta hänsyn till fritidsresandet (idrottsanläggningar, badplats etc.). Avståndet till kollektivtrafiken bör dessutom vara kortare än avståndet till parkering för privatbil, för att uppmuntra till att resa kollektivt. Frågan behöver kompletteras med en analys av bilåkningsmönster samt en ambition och målsättning för att minska behovet av en egen bil. Samma analysansatser som i TRA4 skulle kunna användas.

TRA 3 – Facilities (Public Transport)

Aim: To encourage more frequent use of public transport during the entire year, by having waiting areas which are considered safe and out of the weather. What provision will be made for a safe bus, tram or train shelter or waiting rooms?

Förslag rubrik: Trygga och bekväma väntområden

Workshopdeltagarna bedömer att frågan skulle kunna anpassas.

Frågan berörs idag av olika huvudmän i Sverige och är inte alltid prioriterad med konsekvensen att det ibland faller mellan stolarna. Att få med frågan i ett certifieringssystem känns därför viktigt.

Första poänggrunden i BREEAM Communities är en självklarhet i Sverige, först därefter blir ambitionsnivån rimlig. Kriterierna behöver dock anpassas efter transportslag. Hur man uppnår ökad upplevd trygghet kan också behöva ses över och relateras till var hållplatser är lokaliserade. En väl upplyst busshållplats upplevs t.ex. inte trygg om den omges av ett totalt mörker. Frågan har flera beröringspunkter med kategorin "Place Shaping" framförallt vad gäller medveten ljusgestaltning och trygghetsaspekter. Att välja övervakningskameror känns typiskt brittiskt och är inte önskvärt i Sverige.

TRA 4 – Local Amenities (General Policy)

Aim: To reduce the need or requirement to travel by car to essential facilities by having them within a reasonable walking distance.

Förslag rubrik: Närhet till samhällsservice och affärer

Frågeställningen bedöms kunna anpassas.

Frågan är viktig men behöver kompletteras med en analys av folks resvanor och vilka de vanligaste funktionerna en stadsdel i Sverige bör ha. Detta måste kunna relateras till densiteten i området och områdets lokalisering. Ambitionen måste dessutom vara att gång- och cykelvägarna är gena (korta restidskvoter), så att man på snabbast sätt kan transportera sig mellan målpunkterna, snarare än att promenera eller flanera för nöjes skull.

TRA 5 – Network (Cycling)

Aim: To promote cycling as an alternative to the use of private cars for shorter journeys. Will there be a network of safe bike routes to local facilities near to and overlooked by roads and pavements?

Förslag rubrik: Infrastruktur för cykel

Frågeställningen bedöms kunna anpassas.

Området är oerhört viktigt. En fungerande infrastruktur är det viktigaste medlet för att gynna cyklism. För att frågan ska hamna rätt behöver den kompletteras med flödesmätningar (eventuellt kompletterat med mål) och analys av genvägar. Det ska vara snabbare att ta sig fram med cykel än med bil. Det saknas nationella riktlinjer för denna fråga i Sverige, men det finns flera lokala styrdokument som kan användas. Det finns också handböcker inom området, GSM-handboken, TRAST, DGU och handbok för hållbart resande.

För att få en ökad trafiksäkerhet och framkomlighet måste man separera cyklister från andra trafikanter. Bara i områden där man vill ha en uttalad sänkt hastighet för cyklister kan man kombinera gång och cyklism (t.ex. "home zones"). Det är också viktigt att få med frågan kring intermodalitet (d.v.s. utnyttjande av flera olika transportsätt) samt att prioritera cyklism när det gäller underhåll (snöröjning, uppvärmning av cykelbanor etc.). Frågor kring cyklism bör vara obligatoriska.

TRA 6 – Facilities (Cycling)

Aim: To promote cycling as an alternative to the use of private cars for shorter journeys, and reducing the fear of crime, by providing secure bicycle facilities at local facilities and transport nodes. What provision will be made for secure bicycle facilities (including storage, lockers and showers) at local facilities and transport nodes?

Förslag rubrik: Säker cykelparkering

Frågan bör kunna anpassas.

Det absolut viktigaste inom frågan är att cykelparkeringen är säker. Omklädningsmöjlighet och duschar kanske inte behövs vid järnvägsstationer etc. utan räcker med att tillhandahålla vid måldestinationen. Betalningsviljan hos cyklister är dock hög och det finns ett utrymme för att skapa affärsmodeller kring detta. Det grundläggande för frågan är att det finns en strategi för vad som behövs för att underlätta intermodalitet. Det är de lokala vägledningsdokumenten som är intressanta för området i Sverige. Det finns också en del vägledningsdokument i Danmark som kan vara av intresse.

Att som i Breeam Communities ställa kollektivtrafik och cykel mot varandra känns direkt felaktigt. Istället borde man skapa ett system som ger valmöjlighet och som kombinerar de olika transportslagen. Det är också obegripligt varför man inte kan inte tillåta dubbla våningar vid cykelparkering i systemet. Kameraövervakning är inte en självklarhet i Sverige och kanske inte det viktigaste. Erbjudande som cykelvagnar vid affärer och cyklar att hyra borde istället vara poänggrundande. Tillåtna avstånd mellan cykelparkering och målet är dessutom alldeles för tilltagna. Det är viktigt att sätta dessa avstånd mellan cykelparkering och målpunkt i relation till avståndet mellan närmaste kollektivtrafikhållplats och målpunkten, samt avståndet mellan närmaste bilparkering och målpunkten. Detta för att tydligt lyfta att avstånden till cykelparkering och kollektivtrafik ska vara de som är närmast.

TRA 7 – Car Clubs (Traffic)

Aim: To reduce local residents' dependency on the use and ownership of privately owned cars. What steps will the developer take to reduce residents' dependency on cars through support or establishment of a car club?

Förslag rubrik: Bilpooler

Frågeställningen föreslås anpassas.

Det är en bra och relevant fråga men anpassning behövs. Med bakgrund av att det händer mycket inom området, både nationellt och internationellt, är det viktigt att frågan öppnar upp för nya affärsmodeller. Detta gäller både för bilpooler och för t.ex. samåkning till viktiga samhällsfunktioner såsom flygplats. Affärsmodeller för ökad intermodalitet är också viktigt. Lyckas vi med detta området kan parkeringsnormen sänkas.

Inom frågan behövs krav på parkeringsfaciliteter, samt dedikerade bilpoolsparkeringar vid olika funktionsbyggnader. Det behövs också krav avseende miljö, krock- och säkerhetsaspekter på bilen och anpassningsmöjligheter för barnsäkerhet (på och avkoppling av air-bag, barnstolar etc.).

Exempel på bilpooler och samåkningstjänster idag är flexibil.se, [sambil](http://sambil.com), [roadmate](http://roadmate.com). "I love skjutsa" inom facebook, getaround.com (USA), whipcar.com (England).

TRA 8 – Flexible parking (Traffic)

Aim: To ensure that the development provides flexible spaces that can accommodate other uses outside the areas of peak parking demand. What percentage of car parks will be designed to be for flexible use when not being used for parking?

Förslag rubrik: Flexibel parkering, flexibla ytor

Frågan bör eventuellt strykas alternativt anpassas.

Frågans betydelse för området är tveksam. Ingången i frågan visar på att det är bilen som är normen. Utgångspunkten kan lika gärna vara från andra hållet d.v.s. om det finns ytor som är möjliga att använda som parkering vissa tider eller dagar. Viktigt dock i sådana fall att komma ihåg att planera för de säkerhetskrav och affärsmodeller som omger parkeringar.

Om man har kvar frågan kan den utvecklas till att optimera existerande parkeringars användande över dygnet och mellan vardag och helg t.ex. genom samverkan mellan kontors-, boende- och pendlarparkering samt shoppingområden.

TRA 9 – Local parking (Traffic)

Aim: To reduce levels of car parking available as an incentive to use public transport and other methods of mobility and communication. How will car parking standards compare with Local Authority requirements?

Förslag rubrik: Lokal parkering

Frågan bedöms kunna anpassas.

För att göra frågan intressant kan man behöva angripa en helt ny ansats som verkar i en trafikhierarki. Cykel- och bilparkering skulle då kunna hanteras gemensamt i en fråga. I Sverige finns sällan en maxstandard för bil och det saknas en juridiskt bindande minimistandard för cykel. Idag får mark avsättas för vissa typer av fordon och det medför att kvartermark tas i anspråk. Frågan om avgiftsbeläggning bör inkluderas också.

TRA 10 – Home Zones (Traffic)

Aim: To enable residents the ability to use and enjoy space around homes whilst maintaining vehicular access. Will the development have residential / mixed use streets (excluding primary and public transport routes) designed for pedestrian priority?

Förslag rubrik: Gångfartsområde (på lokalgata)

Frågan bedöms kunna accepteras med viss anpassning.

Konceptet "home zones" kommer allt mer till Sverige och ibland kan det vara viktigt att tillåta biltrafik nära hemmet, men då istället på gåendes och cyklandes villkor (t.ex. för att binda ihop återvändsgator i vissa områden).

Behovet av fasta procenttal är viktigt att ifrågasätta och se över. Det är också av betydelse att se över hur kollektivtrafiken kommer in i zonen. Det är viktigt att inte låsa utvecklingen vid en sådan här lösning även om den kan ha sin plats lokalt. Frågan borde därför formuleras som en lokal anpassning som skräddarsys.

TRA 11 – Transport Assessment (Traffic)

Aim: To manage the impact of the development upon the existing transport infrastructure and the community. Has a Transport Assessment been carried out in line with Department for Transport guidance?

Förslag rubrik: Trafikpåverkan

Frågan bedöms kunna anpassas.

Frågan är relevant men syftet med utredningen som ingår behöver förtydligas. Idag är det splittrat hur vi jobbar med frågan och vi skulle kunna behöva motsvarande övergripande riktlinjer i Sverige. Resplaner finns inte i Sverige. Däremot är det vanligt med trafiksekvensanalyser.

Frågan behöver kompletteras med manualer och mål som belyser "värderingsbedömning", trafiksäkerhet och folkhälsoaspekter.

TRA 12 – Electric Vehicle Charging Points (Low Carbon Transport)

Aim: To promote the integration of electric vehicle charging points in new developments. To what extent have electric vehicle charging points been incorporated within the development?

Förslag rubrik: Laddningsställen för elfordon

Frågan bör kunna anpassas.

Frågan är intressant men det är bra att den är "skräddarsydd" så att man inte förlorar poäng om den väljs bort. Det skulle även kunna vara poänggrundande om man förbereder sig för att tillhandahålla laddningsställen. Anpassningar kan handla om att dra fram ström när man anlägger parkeringsplatser, anpassa husen så att man automatiskt laddar fordon under tider när hushållen inte behöver elen etc. Induktionsplattor kan vara av större intresse än laddstolpar och poängordningen borde vara tvärtom.

Att förespråka elcykel är däremot av större intresse och skulle kunna hanteras som en separat fråga eller integreras i frågan "facilities" (cycling) och där göras obligatorisk.

TRA 13 – Transport Impacts (Road Design / Layout)

Aim: To ensure vehicle speeds are appropriate to all road users.

Förslag rubrik: Trafikens påverkan på området (att hastigheterna efterlevs). Utformning av vägar och gator

Föreslås anpassas av workshopdeltagarna.

Det finns många lagar och föreskrifter i Sverige i synnerhet kring spår. Däremot saknas det riktlinjer för spårvagn. Det främsta verktyget för vägtrafiken är VGU (vägar och gators utformning) men det är inte tvingande och huvudmannen bestämmer själv. VGU tar dessutom bara upp de tekniska aspekterna. Detta behöver kompletteras med hur gatans och bebyggelsens utformning påverkar luftkvalitet, buller och vibrationer. Barnkonsekvensperspektivet är viktigt att integrera i frågan och tillåtna hastigheter måste kunna variera över dygnet samt mellan kollektiv och privat trafik.

TRA 14 – Commercial LGV Plan (Vehicular Access)

Aim: To reduce the impact of heavy goods vehicles loading on public highways. Will provision be made for off-road LGV/ delivery loading space for retail, commercial and industrial units?

Förslag rubrik: Plan för tung trafik (lasta lossa)

Frågan bör kunna anpassas.

Frågeställningen är relevant och kollektiv-och gång- och cykeltrafik bör ingå. Frågan berör inte bara tung godstrafik utan även lätta lastbilar. I Sverige finns Miljözoner där krav ställs på varudistribution och motorer (utsläpp och buller).

I BREEAM Communities saknas frågor kring samdistribution och logistikcentraler och skulle vinna på att kompletteras med en fråga som bara behandlar citylogistik. Referenser att luta sig mot är "den goda staden" och "Dragarbrunnsgatan i Uppsala-varudistribution".

Allmänna kommentarer för kategorin Transport and movement

Flera frågor inom området behöver en helt ny ansats där strävan är att minimera behovet av en privatbil. Det behövs också en trafikhierarki för transportslag där cykel och gång premieras. Denna behöver vara styrande för planeringen men även när man utför underhåll. Området behöver också indikatorer för uppföljning t.ex. för trafikarbete, koldioxidutsläpp, luftkvalitet och energi. På samma sätt kan man vart tredje år följa upp med undersökningar av resvanor så att behovet och utbudet följer varandra över tid.

Något som kan behöva beaktas är också att det inte alltid är hållbart att ha tät kollektivtrafik i Sverige. I mer glesbebodda områden i t.ex. Norrland kan det vara mer miljövänligt att åka bil än att köra en stor buss med enbart en eller två passagerare.

Business and Economy

BUS 1 – Business Priority Sectors (Business Investment)

Aim: To promote business growth within regionally prioritised sectors. Will the development be designed to suit the needs of prioritised business sectors as identified by a Local Enterprise Partnership?

Förslag rubrik: Prioriterade branscher

Denna fråga förslås strykas vid en svenskanpassning.

Första poängnivån för frågan känns relevant därefter blir de poänggrundande aktiviteterna svåra att integrera i den svenska planprocessen och vi saknar motsvarigheten till de verktyg som pekas på i systemet.

Att ta med näringslivsutveckling vid hållbar stadsutveckling är intressant, men det behövs ett annat upplägg för att passa den svenska processen. Det viktiga kan vara att en marknadsanalys genomförs i en dialog mellan kommun och byggherrar. Det kan vara av intresse för näringslivskontoren att delta i dessa diskussioner. För vissa städer finns prioriterade branscher (t.ex. turism eller näringslivsutveckling kopplat till universitet), men det kan vara av större intresse, särskilt i stora städer, att sträva efter en blandad stad, med olika verksamheter. Mycket av näringslivsutvecklingen är konjunkturberoende och det kan därför vara av betydelse för både kommuner och exploatörer att ha mer långsiktiga perspektiv och våga ha "is i magen" och lämna tomter obebyggda för att ge utrymme för en långsiktigt flexibel utveckling av en stadsdel i framtiden.

BUS 2 – Labour and Skills (Employment)

Aim: To ensure that the development contributes to regeneration initiatives. Will the developers and / or contractors engage local labour?

Förslag rubrik: Prioriterade branscher

Frågan bedöms behöva strykas eller anpassas.

Frågan strider mot LOU och EU-rätt. Man måste därför hitta ett sätt att belysa dessa frågor utan att göra det i upphandlingen. Syftet behöver förtydligas så att det blir klart om man strävar efter att påverka arbetsmarknaden eller minska resandet. Ett anpassningsalternativ kan vara att utvidga begreppet "lokalt" till att inte bara ta hänsyn till det geografiska avståndet utan även inkludera restid för kollektivtrafik. Det ger större geografiska enheter för arbetsmarknaden vilket kan ha betydelse för mer glesbebyggda regioner.

Frågan om regenerering kan vara av betydelse så att man tar till vara på lokala initiativ och att det ges möjlighet för tillfälliga verksamheter under tiden när området utvecklas. Frågan är mer relevant för befintliga, t.ex. miljonprogramsområden än nya områden och skulle därför kunna läggas som en möjlig skräddarsydd lösning.

BUS 3 – Employment (Employment)

Aim: To create additional permanent jobs within the local area. What is the potential for the development to create additional permanent jobs either through new business or for maintenance of the development?

Förslag rubrik: Arbetstillfällen

Frågan bedöms behöva strykas eller anpassas.

Frågan är relevant för hållbar stadsutveckling, särskilt om man ser till större områden än kvarter. Den behöver dock anpassas och särskilt på poängnivå 3 där frågan om utbildningsinsatser känns fel formulerad för svenska förutsättningar. I systemet förespråkas att bygga och exploatera på industrimark vilket skulle kunna få en negativ betydelse för denna fråga då man flyttar bort arbetstillfällen till förmån för en annan typ av bebyggelse. Även här kan det vara av intresse att utvidga begreppet lokalt till att inkludera möjligheten att nå arbetsmarknader med kollektiva transportmedel och frågan skulle också kunna premiera att miljövänlig företagsamhet etableras i området.

Viktigt när man bygger för näringslivsutveckling är att erbjuda flexibla kontors- och handelsmöjligheter som kan uppgraderas med tiden (byta ventilationssystem, material m.m.) så att lokalerna är attraktiva även om 20-30 år. Då undviker man att få äldre kontorslokaler som står tomma.

BUS 4 – New Business (Business Facilities)

Aim: That new business space should complement and enhance those businesses already in the local area. Will new business space increase / maintain the viability of existing businesses?

Förslag rubrik: Främja företagandet

Frågeställningen bedöms kunna accepteras med viss anpassning.

Området är relevant och lätt att översätta även om poängnivån 2 känns tveksam. Det kan vara svårt att knyta hyresgäster så tidigt i Sverige. I England skrivs 20-åriga avtal men i Sverige har man avtal på fem år. Att stödja utvecklingen av det lokala företagandet (både befintliga och nya) känns som en bättre fråga. Det borde vara poänggrundande att man har en dialog/ samverkan med näringslivet som kopplar till en näringslivsstrategi även om man inte i detta skede kan skriva avtal. Man kan även premieras om man tecknar avtal med företag med hållbarhetsambitioner (gröna avtal etc.). På samma sätt kan viss typ av verksamhet såsom miljöstörande, bullrig etc. vara svår att ha kvar i området. Det kan därför vara av intresse att få poäng om man erbjuder likvärdiga förutsättningar för den verksamheten i ett annat område och inte bara främja att den finns kvar.

BUS 5 – Investment (Business Facilities)

Aim: To attract inward investment from businesses and organisations from outside the immediate area to increase economic wellbeing. Will the development be designed to attract inward investment?

Förslag rubrik: Investeringar

Denna fråga bedöms kunna accepteras i ett svenskt system.

Frågan är relativt lätt att översätta till svenska förhållanden. Verktyg för att bedöma likvärdighet mellan lokaler som används redan idag är handelsutredningar, kontorshyresanalyser, marknadsutredningar och analyser. Poängnivå 3 kan dock vara svår att få till stånd i planeringsskedet. För att få en blandad stad och stor möjlighet att hyra ut lokalerna bör flexibilitet istället ge poäng. Särskilt om man bygger så att uthyrning kan ske till både små och stora hyresgäster. Innovativa företag som etableras borde också kunna ge poäng, särskilt om företagen arbetar med att främja hållbar utveckling såsom t.ex. bilpooler, faciliteter för cyklisterna m.fl.

Allmänna kommentarer för kategorin Business and Economy

Upplägget är intressant men flera av de verktyg som kategorin tar upp känns inte relevanta vid stadsdelsutveckling i Sverige. Många av frågorna riskerar dessutom att strida mot LOU (lagen om offentlig upphandling). Området skulle därför behöva formuleras om, utifrån en helt ny analys kring vad för arbetsmarknadspolitiska verktyg och vilka näringslivsinitiativ som skulle vara av intresse att lyfta vid hållbar stadsdelsutveckling. Initiativen ska också kunna skrivas in i t.ex. exploateringsavtal och detaljplan utan att dessa strider mot LOU.

Mer långsiktighet behöver också integreras i området och förutsättningar för att växa och utvecklas på sikt behöver byggas in. Även handelsförutsättningar under områdets framväxt behöver tänkas igenom. Flexibilitet inom byggnader är viktigt och möjligheter att dela konferensanläggningar, receptioner, service, avfallshantering etc. borde kunna premieras. Ytterligare av intresse kan vara en samhällsekonomisk konsekvensanalys av området samt att integrera tänkande kring livscykelkostnader.

Buildings

På workshopen för området "Buildings" var diskussionsämnet hur ett certifieringssystem för stadsdelar kompletteras av de existerande systemen för byggnader. Vilka frågor inom BREEAM Communities behöver kompletteras med ett byggnadsperspektiv och vilka frågor faller utanför ett sådant angreppssätt?

För att strukturera diskussionen valdes fyra kategorier inom området ut som exempelområden; Resources, Business and Economy och Transport and Movement samt Climate and Energy. Med dessa som underlag gjordes en kartläggning av hur frågorna integreras i de olika systemen. En kort diskussion kring det svenska systemet Miljöbyggnad genomfördes också för att relatera detta till kraven inom Breeam Communities.

Nedan följer ett utlåtande kring respektive kategori.

Transport and movement

Många frågor inom kategorin kan enbart påverkas i planeringsskedet. Kategorin finns dock även inom certifieringssystemen för byggnader. För de fall där frågorna blir svåra att påverka på byggnadsnivå premierar man istället exploatering av mark och tomter i närheten av utbyggd kollektivtrafik.

Resources

Många frågor inom kategorin berör de allmänna ytorna, vilka måste ses över i en översiktlig planeringsfas. Kategorin finns med igen för certifieringssystemen för byggnader där de kompletteras med mer byggnadsspecifika materialfrågor. För de frågor som överlappar varandra finns det ett värde av att man arbetar med frågan igen vid ett senare skede. Då säkerställs det att ambitionerna i planeringsskedet förverkligas.

Business & Economy

Frågorna inom kategorin Business & Economy är framför allt anpassade för planeringsskedet. Ingen av frågorna kan lösas på ett byggnadsspecifikt plan. Implementering och ambitionen inom kategorin kan däremot få betydelse särskilt för fastighetsägare med affärslokaler. Dessa fastigheter kan vara sårbara i ett utbyggnadsskede av kvarteret/stadsdelen, då det fortfarande bor relativt lite folk i området, vilket kan behöva beaktas i planeringsfasen.

Kategorin saknar motsvarighet i certifieringssystemen för byggnader.

Climate and Energy

De flesta frågorna inom kategorin relaterar till byggnadsnivån och måste hanteras i båda systemen. Det finns ett stort värde av att hantera frågan både på övergripande nivå och när man arbetar specifikt med fastigheten. Att arbeta med frågan två gånger blir ett sätt att säkerställa att ambitionerna i planeringen följs upp.

Slutsatser och rekommendationer från workshops 2-9

Kan certifieringssystem bidra till att vi når nationella miljömål?

En jämförelse mellan miljömålen indikatorer och frågorna inom BREEAM Communities ger en bild av att hållbarhetscertifiering av stadsdelar kan vara ett viktigt verktyg för att på ett samlat sätt bidra till att nå våra miljömål. Sex av de tematiska kategorierna kopplar i olika utsträckning till 10 av våra 16 miljömål (Se tabell 2). Kategorin Buildings har lämnats utanför jämförelsen eftersom systemet tillåter olika certifieringssystem för att uppfylla kategorins syfte och mål.

Tabell 2. Miljömål som kopplar till Breeam Communities

	Community	Place Shaping	Ecology & Biodiversity	Resources	Climate & Energy	Transport & Movement	Business & Economy
Begränsad klimatpåverkan					x	x	
Frisk luft				x	x	x	
Bara naturlig försurning					x	x	
Giftfri miljö		x		x			
Skyddande ozonskikt							
Säker strålmiljö							
Ingen övergödning							
Levande sjöar och vattendrag			x				
Grundvatten av god kvalitet				x	x	x	
Hav i balans samt levande kust och skärgård		x					
Myllrande våtmarker							
Levande skogar					x	x	
Ett rikt odlingslandskap							
Storslagen fjällmiljö							
God bebyggd miljö		x	x	x	x	x	
Ett rikt växt- och djurliv			x				

Behov av anpassning

Systemet svarar på ett stort behov och önskemål hos deltagarna i workshoparna av ett strukturerat arbetssätt där helheten beaktas och där man får ett bra dialogverktyg och ett erkännande av sitt hållbarhetsarbete och som kan användas för att jämföra olika städers- och stadsdelars hållbarhet. Vid den genomgång som har genomförts i workshoparna har det visat sig att det finns behov av anpassning. Särskilt kopplat till den svenska planprocessen och hur detta kan göras på ett kostnadseffektivt sätt och som garanterar ett främjande av hållbarhetstankar vid stadsdelsutveckling. Systemet har sitt ursprung i en annan kulturell kontext och planeringsprocess.

Inom vissa områden är dessutom ambitionsnivån allt för låg och inom andra styr man enligt deltagarnas bedömning åt ett olämpligt håll. Inom andra områden visar det sig att vi inte har prioriterat frågeställningen och därmed saknar svenska styrverktyg eller inventeringsunderlag.

För att möjliggöra en svenskanpassning behöver frågor formuleras om utifrån den svenska planprocessen och aktörers olika roller och ansvarsfördelning i den samma. På flera håll behöver man ta fram en ny ansats som fångar upp en mer svensk ambition inom området. Ambitionsnivån för de olika frågorna och poängsättningen behöver omdefinieras utifrån vad som är lagkrav och "best practice" både i Sverige och internationellt, både vad gäller tekniska lösningar och för planeringsverktyg och samverkansformer. Önskvärt också är att frågeställningar utgår ifrån ett systemperspektiv och funktion snarare än att föreslå en specifik styrande lösning.

I en fortsatt anpassningsprocess behövs därför större tyngdpunkt läggas på den svenska planprocessen så att den blir utgångspunkten för ett svenskt certifieringssystem. Det kan också vara av intresse att identifiera intressanta svenska initiativ och verktyg som kan spridas såväl nationellt som internationellt. Långsiktigt behöver man också hitta en form för hur man bevakar att frågorna inom systemet hålls uppdaterade över tid så att styrning och certifiering av stadsutvecklingsprojekt förblir ett relevant arbetssätt för hållbar stadsutveckling.

Systemet ger förslag på många tekniklösningar. I ett svenskt perspektiv arbetar vi ofta mer ur ett systemperspektiv och utgående ifrån funktion. . Önskvärt vid en anpassning är problemformuleringar och syften med vad man vill uppnå istället för färdiga enskilda åtgärdsförslag för hur man ska göra. Många frågor förespråkar också lokala lösningar vilket inte alltid är optimalt i ett större systemperspektiv och ur hållbarhetssynpunkt. Systemperspektivet bedöms vara en framgångsfaktor för hållbar stadsutveckling i Sverige och något som vi bör premiera och få poäng för i jämförelse med andra länder. Det är också viktigt att vara tydlig med vad som är syftet med respektive frågeställning eftersom satsning inom ett område kan motverka ett annat område. Vill man t.ex. stimulera lokal näringsverksamhet eller vill man minska koldioxidutsläppen?

Många frågor kopplar till frågor inom andra kategorier och önskvärt vore att det finns ett tydligt och pedagogiskt korsreferenssystem för att enklare se hur helheten ser ut. Ramverket måste också tillåta variation över tid och rum utan att föreslå lösningar som styr för hårt. Många av frågorna inom "place shaping" ger exempel på lösningar som är starkt förenade med tillfälliga stadsplaneringsideologier vilket inte alltid är önskvärt.

Detaljeringsgraden i frågorna är i dagsläget asymmetrisk och saknar många gånger underlag särskilt kopplat till den svenska planprocessen. För många frågor där det finns färdiga förslag känns det mer relevant att i planeringssteget arbeta med utredningar och strategier och först i ett senare skede föreslå konkreta åtgärder i en handlingsplan. Det är viktigt att hitta en balans i styrningen mot tekniska lösningar. För många styrda förslag på tekniska lösningar kan förhindra nya innovationer, för få kan istället leda till suboptimeringar om man i varje projekt ska behöva "uppfinna hjulet" igen.

En återkommande kommentar från deltagande experter har varit ett behov av att relatera frågorna inom certifieringssystemet till den svenska planprocessen. Det finns ett behov att reda ut i vilka skeden respektive fråga är aktuell och vilken dokumentation (översiktsplan, detaljplan, MKB, exploateringsavtal) som bör utgöra beviskrav för att frågan är behandlad. Poängsättningsnivåerna

skulle kunna följa den här processen, d.v.s. att man får högre poäng för varje detaljeringssteg man tar med sig frågan in i.

Slutligen behöver man planera för uppföljning efter byggfasen (t.ex. var 5 / 10 år) t.ex. enligt en hänsynsmodell (Tog vi hänsyn till detta?). Ett annat sätt att arbeta med detta är att i planeringsfasen utveckla indikatorer för att mäta hur väl planerna har implementerats. I samband med detta måste man också förtydliga ansvarsfördelning. För att garantera att frågan hanteras riktigt är det viktigt att peka ut vilken aktör som äger vilken fråga.

För vissa kategorier framgår krav på kompetens av de som genomför utvärderingar och bedömningar. Sådana krav bör finnas för samtliga kategorier, för att säkerställa att frågorna utvärderas av personer med "rätt" kompetens.

Samverkan

För att hållbarhetscertifiering av stadsdelar ska bli det verktyg som aktörerna efterfrågar behöver processen framåt fokusera på fortsatt samverkan. Att fortsätta mötas aktörer emellan i workshopform ger förutsättningar för att systemet blir förankrat hos många olika aktörer. Detta är ett värde i sig för en process som bygger på att hitta nya former för samverkan. Varje enskild aktör behöver dessutom följa upp med organisationsinterna och branschinterna processer där organisationens / branschens behov och bidrag både till och från en sådan samverkan fångas upp.

Slutsatser från steg 1

Att projektet har genomförts i workshopform, då människor som representerar olika aktörer och intressen har fått träffats och diskutera hur ett svenskt certifieringssystem för stadsdelar kan se ut har varit mycket givande. Medverkande aktörer har därmed fått en bättre förståelse för varandras åsikter och har insett att vi har många gemensamma intressen.

Figur 4. Att få träffas och gemensamt diskutera hur ett svenskt certifieringssystem ska se ut har varit givande. På bilden ser ni Anders Danielsson (White), Jessica Fredriksson (PEAB) och Robert af Wetterstedt (WSP).

Samtliga workshops har utvärderats av deltagarna och generellt har de medverkande varit mycket nöjda med genomförandet. Genom att filma och klippa ihop korta filmer från de olika workshopptillfällena och visat dessa på projekthemsidan www.hallplatsen.nu och genom att aktivt berätta om projektet på aktörernas hemsidor, i pressrelease, artiklar och på seminarier har ett stort intresse skapats för att medverka i projektet och i nästkommande steg. Att 36 aktörer från olika statliga verk, kommuner, energibolag, konsulter, byggherrar, fastighetsbolag m.fl. går samman och utvärderar och på sikt tar fram en svensk version av certifieringssystem för stadsdelar kommer att ge ett mycket större genomslag för systemet än om en eller ett fåtal aktörer hade tagit fram systemet.

Innehållsmässigt kan BREEAM Communities fungera bra i Sverige, men systemet behöver svenskanpassas avseende många aspekter. Likaså behöver frågor diskuteras om processen, vem som certifierar (kommunen, byggherrar eller olika aktörer), vem som ansvarar för uppföljning, hur vi går till väga om aktörer vill använda olika system inom ett stort område o.s.v. En jämförelse behöver göras mot LEED Neighborhood Development och eventuellt andra system. Det finns önskemål om att utvärdera hur certifieringssystem eller liknande rutiner / processer kan användas för befintliga områden vid omvandling och förtätning. Innan en svenskanpassning eller framtagande av svenskt system påbörjas behöver dessa frågor diskuteras.

Workshop 10: Referensgruppen

En avslutande workshop genomfördes med referensgruppen bestående av representanter från Sweden Green Building Council, Delegationen för hållbara städer, Vasakronan, Riksbyggen, KTH, Akademiska hus, Vattenfall, Tengbom, Energikontoret Östra Götaland, Jernhusen, Huddinge kommun, Stockholm Resilience center, Skanska, Tema, Boverket och Avfall Sverige.

Som underlag för workshopen fick referensgruppen ett utkast på rapporten som presenterade resultat från tidigare workshops samt expertgruppens utlåtande kring respektive fråga i anslutning till den målsättning som anges i manualen för BREEAM Communities. På workshopen presenterades och diskuterades resultat utifrån ett helhetsperspektiv och behov för anpassning eller framtagande av ett svenskt system. Diskussionsfrågor omfattade bl.a.:

- aspekter som är viktiga att ta upp i en certifieringssystem för stadsdelar. Vilka aspekter finns inte med i BREEAM Communities som borde inkluderas i ett svenskt system eller en svenskanpassning av BREEAM Communities?
- ansvarsfrågor för certifieringssystem av stadsdelar. Vem borde ta ansvar för certifieringsprocessen och uppföljningen av certifieringen efter 5 eller 10 år och senare?
- systemets huvudmannaskap. Vem ska ansvara för framtagande och utveckling av certifieringssystem för stadsdelar?
- ska vi anpassa ett befintligt system, som BREEAM Communities, eller ta fram ett svenskt system?

Aspekter som en Svensk version av certifieringssystem för stadsdelar borde inkludera

Referensgruppen drog slutsatsen att BREEAM Communities är ett system som kan användas i Sverige, men ett omfattande arbete krävs för att anpassa systemet till svenska förhållanden. Framförallt saknas ett systemperspektiv som hanterar hur stadsdelen som genomgår certifieringen relaterar till omgivningen. Certifieringssystemet borde utgå från ett systemperspektiv. Detaljeringsgraden för många aspekter är för hög och ojämn. Istället för att detaljstyra borde målstyrning användas. På så vis kan man uppmuntra innovation och undvika tillfälliga stadsplaneringsideologier.

Flera i referensgruppen ansåg att en kategori om processen saknas, som beskriver olika skeden i arbetet med certifieringssystem, tidpunkten när man hanterar olika frågor och kopplingen mellan olika kategorier. Förankring bör finnas i nationella mål.

Vid en svenskanpassning bör man se över vilka frågor som är obligatoriska och icke obligatoriska, så att obligatoriska frågor är jämnt fördelade mellan olika hållbarhetsaspekter.

I BREEAM Communities under sociala aspekter saknas vissa mål som t.ex. folkhälsomål och trygghet.

Flera frågor togs upp under diskussionerna, bl.a.:

- Hur skyddar man systemet från att bli ett instrument för maktspelare på marknaden? Många stora bolag är med i utvecklingen av systemet och det finns en risk att de kan påverka utvecklingen av systemet till sin fördel.
- Hur man kan mäta och följa upp resultatet ansågs vara svårt. Hur mäts sociala mål och hur följer man upp frågor om ekonomi och näringsliv, om det dröjer flera år innan man kan se resultatet?
- Hur följer man upp resultaten efter en viss tid och utvärderar om planeringen för området var lyckad och fortfarande förtjänar certifieringen? Man borde planera för uppföljning efter t.ex. 5 eller 10 år och kontinuerligt därefter.

Uppföljning av certifieringen

En viktig fråga som diskuterades var ansvaret för uppföljningen av certifierade områden efter 5 eller 10 år och senare. Referensgruppen ansåg att det var en komplex fråga. Ett system för uppföljning av en certifierad stadsdel saknas och borde tas fram. Det föreslogs att kommunerna borde ta ansvaret, för det är de som finns kvar på lång sikt. Samfinansiering kan göras via fastighetsägare, elbolag m.fl. men kommunen borde äga frågan om uppföljning. Systemens ägare har också intresse att följa upp resultaten för att behålla nivån och kvaliteten.

Certifiering av stora områden var av särskilt intresse, eftersom de oftast utvecklas under många år. Hur säkerställer man att utvecklingen av området inte fastnar i de mål som man hade i början utan istället följer den utveckling som sker? Hur säkrar man att målen kommer att uppfyllas när delar av marken byter ägaren? Avtal med köparen borde säkerställa att området kommer att bli utvecklat med hjälp av ett certifieringssystem för stadsdelar. Sedan borde man arbeta med kontinuerlig förvaltning av området så att uppnådd kvalitet hålls och att utveckling sker.

Systemets huvudmannaskap

Majoriteten av referensgruppen var eniga om att ett svenskt system borde tas fram istället för att svenskanpassa ett internationellt system. Utvärderingen av BREEAM Communities visar att det finns stora skillnader i aspekter och ambitionsnivå jämfört med hur man jobbar och vill jobba i Sverige. Ett svenskt system kan i första steget vara i form av ett ramverk som är utvecklat utifrån ett svenskt perspektiv, planprocess, arbetssätt och förankrad i nationella miljömål. En koppling till SymbioCity och SKL bör finnas. Ett samarbete med BRE kan och bör fortfarande finnas.

En viktig fråga ansågs vara finansieringen av framtagande av ett svenskt system och aktörer som borde vara iblandade. Koppling till senaste forskningen, långsiktig förvaltning, samt allmännyttan ansågs som viktigt att ha med i tankarna vid utvecklingen av systemet. En blandad arbetsgrupp borde formas. I samband med utvecklingen av ett svenskt system borde man ta fram ett system för uppföljning.

Referensgruppen ansåg även att det finns ett stort behov av ett certifieringssystem som avser befintliga områden under ombyggnation.

Synpunkter från seminarier

Steg 1 i projektet HCS avslutades med en seminarieserie, där resultatet från projektet presenterades och diskuterades. PEAB och Diligentia bidrog med erfarenheter från Varvsstaden och Masthusen i Malmö, där hållbarhetscertifiering pågår. Seminarierna hölls i Umeå (5/9), Stockholm (8/9), Norrköping (9/9), Göteborg (13/9) och Malmö (15-16/9).

Den 16 september arrangerades en internationell konferens, där projektet beskrevs och talare från USA, England och Australien beskrev hur man arbetar med hållbarhetscertifiering av stadsdelar i andra delar av världen. Diligentia och PEAB berättade om certifieringen av Masthusen och Varvsstaden. E.ON och Malmö stad arrangerade ett studiebesök i Västra hamnen i samband med konferensen.

Seminarieserien var välbesökt – över 800 personer deltog och det fanns ett stort engagemang från seminariedeltagarna.

På samtliga av dessa seminarier genomfördes diskussionspass, då seminariedeltagare fick delge sina synpunkter på projektet och dess fortsättning och diskutera hur system för hållbarhetscertifiering av stadsdelar kan anpassas eller tas fram för svenska förhållanden. Här är några av de synpunkter som framkom.

Aktörer som bör involveras i nästa steg

Länsstyrelser, SKL, Boverket, kommuner, mindre aktörer, konsulter, arkitekter, politiker, universitet och högskolor, föreningar, branschorganisationer, referensgrupper med människor med olika bakgrund och ålder samt de aktörer som redan finns representerade i projektet.

Frågor som bör lyftas i ett certifieringssystem och nästa steg i projektet

Nedan beskrivs några av de frågeställningar som seminariedeltagarna vill lyfta i ett certifieringssystem och/eller i nästa steg i projektet.

- Matfrågor och konsumtion.
- Skapa en plattform för alla assessorer för att diskutera och utbyta erfarenheter.
- Systemet bör vara flexibelt så det passar för orter av olika storlek.
- Integrerade kontorshotell och andra fjärrarbetsplatser.
- Hur skapar vi stadsdelar med blandade åldrar och människor med blandade ekonomiska förutsättningar?
- Vem ska ansvara för certifieringsprocessen?
- Hur stora / små områden ska certifieras?
- Hur certifieras bostadsområden om Miljöbyggnad inte accepteras av BRE och det saknas annat system i Sverige?
- Hur gör man om en byggherre av flera inom ett område har en mycket lägre ambitionsnivå?
- Kan man certifiera hela städer?
- Viktigt att få med beteendefrågor, integration, buller, hälsa och rörelser, trygghet och säkerhet, mötesplatser och medborgardialog. Hur når vi rätt människor vid en dialog?
- Kan man få högre poäng om verksamheterna i området är hållbara?
- Behövs en lightversion av certifieringssystem för stadsdelar?
- Hur får man rättvisa poäng vid jämförelse mellan olika stadsdelar?
- Kan man få högre poäng om man satsar på bra skolor inom området?

Detta var bara ett axplock av alla de synpunkter som framkom vid seminarierna. Inför uppstart av steg 2 i projektet HCS kommer samtliga synpunkter att sammanställas och hänsyn kommer att tas till dessa vid utformningen av nästa steg.

Fortsatt arbete i steg 2

Denna rapport redovisar resultaten som har framkommit under projektets första steg. Styrgruppen för projektet HCS håller på och tar fram ett förslag på fortsättning för projektet. Ca 60 olika aktörer har anmält intresse för medverkan i steg 2. Styrgruppen ser mycket positivt på detta stora engagemang. Innan årsskiftet 2011 / 2012 kommer styrgruppen att fatta beslut om hur projektet kommer att drivas vidare och av vem. Mer information om projektets fortsättning läggs ut på www.hallplatsen.nu.

Sammanfattningsvis har processen i HCS Steg 1 varit mycket positiv. Projektet har skapat ett stort engagemang i frågan hos många aktörer och intresset är stort för att vara delaktig i nästkommande steg.

Den främsta slutsatsen från det första steget i HCS är att hållbarhetscertifiering av stadsdelar är ett verktyg som kan fungera bra i Sverige och som kan driva på hållbar stadsutveckling och bidra till en god samverkan mellan olika aktörer. BREEAM Communities är ett system som kan svenskanpassas och det finns intresse av att även inkludera andra system i en fortsatt analys. Innan ett svenskt system och/eller en svenskanpassning av internationella system kan genomföras bör svenska krav formuleras avseende hållbarhetscertifiering av stadsdelar och förslag tas fram för hur processen och rollfördelning ska se ut vid certifiering och uppföljning.

Projektorganisation

Styrgrupp

Ann-Kristin Karlsson, WSP Sverige (projektledare)
Jonny Hellman, NCC (biträdande projektledare)
Åke Iverfeldt, IVL Svenska Miljöinstitutet
Ingmarie Ahlberg, Stockholm stad
Tomas Gustafsson, Stockholm stad
Angelica Andersson, PEAB
Lisa Rehnström, Norrköpings kommun
Per-Arne Nilsson, Malmö kommun
Royne Söderström, Umeå kommun
Sven Orefelt, Diligentia

Arbetsgrupp

Robert af Wetterstedt, WSP Environmental (arbetsgruppleddare)
Ann-Kristin Karlsson, WSP Sverige
Åke Iverfeldt, IVL Svenska Miljöinstitutet
Anna Jarnehammar, IVL Svenska Miljöinstitutet
Jan Wijckmark, White
Magnus Gustavsson, KTH / WSP Environmental

Hemsideutvecklare

Fredrik Frensborg, WSP Analys & Strategi

Rådgivare kommunikation och workshopledning

Kaj Török, Futerra (workshopledare den 15 mars), rådgivning
Pia Schiller, Agneta Johansson, Barbro Winnerbäck, Karin Sundberg, WSP Sverige (kommunikation)

Workshopgrupper

Medverkar på samtliga workshops

Jeanette Green, IVL Svenska Miljöinstitutet (workshopledning, rapport och referat)
Fredrik Frensborg, WSP Analys & Strategi (workshopledning/filmning)
Ann-Kristin Karlsson, WSP Sverige (projektledare)
Magnus Gustavsson, KTH (exjobbare hos WSP Environmental)

Workshop 1 - Förberedelser (15-16 mars)

Jonny Hellman, NCC
Angelica Andersson, PEAB
Robert af Wetterstedt, WSP Environmental
Markus Blomkvist, Linköpings Universitet
Åke Iverfeldt, IVL Svenska Miljöinstitutet
Anna Jarnehammar, IVL Svenska Miljöinstitutet
Ingmarie Ahlberg, Stockholm stad
Lisa Rehnström, Norrköpings kommun
Per-Arne Nilsson, Malmö kommun
Royne Söderström, Umeå kommun

Sven Orefelt, Diligentia
Anna Barosen, Diligentia
Jan Wijkmark, White
Anders Nilsson, White
Bengt Wånggren, Sweden Green Building Council
Tobias Malmgren, Energimyndigheten
Ebba Larsson, Trafikverket

Workshop 2 – Business & Economy (15 juni)

Suzanne Odenstad, NCC Property Development
Anders Ohlsson, PEAB
Ylva Gomér, WSP Analys & Strategi
Ivana Kildsgaard, IVL Svenska Miljöinstitutet
Lovisa Kihlborg, White
Inga Medin, Stockholm stad
Björn Lunnerdal, Norrköpings kommun
Stina Johansson, Umeå kommun
Kristina Nilsson, Malmö stad

Workshop 3 – Community (2 maj)

Anna Wickman, NCC Property Development
Henrik Persson, PEAB
Anna Olsson, WSP Samhällsbyggnad
Sanna Brattfors, WSP Brand & Risk
Elisabeth Ekener Petersen, KTH
Ivana Kildsgaard, IVL Svenska Miljöinstitutet
Viktoria Walldin, White
Lisa Enarsson, Stockholm stad
Lisa Rehnström, Norrköpings kommun
Ann-Margrethe Iseklint, Umeå kommun
Christian Röder, Malmö stad
Lena Dübeck, Boverket
Kristina Nilsson, Malmö stad
Lena Steffner, Quality architects

Workshop 4 – Place shaping (3 maj)

Cecilia Wallin, NCC Housing
Angelica Andersson, PEAB
Sven Orefelt, Diligentia
Malin Lindqvist, WSP Analys & Strategi
Marie Åslund, WSP Samhällsbyggnad
Ivana Kildsgaard, IVL Svenska Miljöinstitutet
Anders Nilsson, White
Lovisa Kihlborg, White
Stefan Modig, Stockholm stad
Eva Weibull, Norrköpings kommun

Per Haupt, Norrköpings kommun
Tomas Strömberg, Umeå kommun
Markus Blomqvist, Linköpings universitet
Kristina Nilsson, Malmö stad
Lena Steffner, Quality architects

Workshop 5 - Ecology & biodiversity (4 maj)

Karin Månsson, PEAB
Marie Åslund, WSP Samhällsbyggnad
Anna Gustafsson, WSP Environmental
Åke Iverfeldt, IVL Svenska Miljöinstitutet
Jan Wijkmark, White
Christina Wikberger, Stockholm stad
Doris Grellmann, Umeå kommun
Michael Sillén, Malmö stad

Workshop 6 - Buildings (6 maj)

Jonny Hellman, NCC Property Development
Kristina Gabriell, PEAB
Robert af Wetterstedt, WSP Environmental
Göran Isacson, WSP Management
Torbjörn Larson, WSP Environmental
Per Löfgren, IVL Svenska Miljöinstitutet
Anders Danielsson, White
Jonas Claeson, Stockholm stad
Christina Salmhofer, Stockholm stad
Mikael Åberg, Norrköpings kommun
Tomas Strömberg, Umeå kommun
Olof Ingulf, Göteborg Energi
Johanna Leijon, Göteborg Energi
Madeleine Hjortsberg, Boverket
Nikolaj Tolstoy, Boverket

Workshop 7 - Climate & Energy (9 maj)

Egil Öfverholm, Energimyndigheten
Caroline Wilhelmsson, NCC Teknik
Sören Andersson, PEAB
Lars Pellmark, Diligentia
Agneta Persson, WSP Sverige
Anna Jarnehammar, IVL
Anders Danielsson, White
Jan Wijkmark, White
Ingmarie Ahlberg, Stockholms stad
Tomas Gustafsson, Stockholms stad
Maria Danestig Norrköpings kommun
Magnus Gullstrand, Norrköpings kommun

Johan Sandström, Umeå kommun
Olof Ingulf, Göteborg Energi
Johanna Leijon, Göteborg Energi
Michael Sillén, Malmö stad

Workshop 8 – Resources (13 maj)

Charlotte Bejersten Nalin, NCC Construction Sverige
Jessica Fredriksson, PEAB
Robert af Wetterstedt, WSP Environmental
Anders Rydberg, WSP Samhällsbyggnad
Anna Jarnehammar, IVL Svenska Miljöinstitutet
Anders Danielsson, White
Leif Lundin, Atkins
Joel Smedberg, Två Punkt Noll
Ulrika Boman, SISAB, Stockholm stad
Sara Gustafsson, Linköpings universitet
Sara Wård, Umeå kommun

Workshop 9 – Transport & movement (27 maj)

Ebba Larsson, Trafikverket
Malin Andersson, Trafikverket
Susanne Ingo, Trafikverket
Hanna Eklöf, Trafikverket
Karin Blidberg, Trafikverket
Susanne Fahlgren, Trafikverket
Kristina Birath, Energimyndigheten
Olov Åslund, Energimyndigheten
Tobias Malmgren, Energimyndigheten
Peter Wickström, PEAB
Anna Barosen, Diligentia
Monica Hildingson, WSP Analys & Strategi
Stefan Uppenberg, WSP Environmental
Nicholas Hort, WSP Analys & Strategi
Karin Sjöberg, IVL Svenska Miljöinstitutet
Lovisa Kihlberg, White
Linda Kummel, Stockholm stad
Martin Schmidt, Norrköpings kommun
Jannica Schelin, Norrköpings kommun
Lisa Rehnström, Norrköpings kommun
Elin Pietroni, Umeå kommun

Workshop 10 – Referensgruppen (24 augusti)

Bengt Wångren, Sweden Green Building Council
Anna-Karin Stoltz Ehn, Delegationen för hållbara städer
Ingela O Wettermark, Vasakronan
Sara Grahn, KTH
Ulf Ranhagen, KTH
Jerker Nyblom, Akademiska hus
Charlotte Ahlstrand, Riksbyggen
Linn Dahlberg, Vattenfall
Thomas Stoll, Tengbom
Paul Fenton, Energikontoret Östra Götaland
Sima Zangiabadi, Jernhusen
Lena Fyrvald, Huddinge kommun
Stephan Barthel, Stockholm Resilience center
Anna Forsberg, Skanska
Stina Stenquist, Tema
Nikolaj Tolstoy, Boverket
Jon Nilsson-Djerf, Avfall Sverige

Referenser

BRE Global 2008. Breeam for Communities: Stage 2, SD 5065. Technical Guidance Manual: Version 1
Breeam for Communities Assessor Manual: Development Planning Application Stage. Date of Issue:
March 2011

www.miljomal.nu

www.hallplatsen.nu